

milyonluk tecrübe

Milyonuncu buzdolabını üretti Arçelik.
Bir milyon yuvada başarıyla verdiği
bir sınavı simgeleyen
ve şimdi daha da aşılacak bu dev sayıyla,
hem satışta, hem de kalitede
değişmez bir önder olduğunu
bir kez daha ortaya koydu.
Ulusal endüstri açısından
çok önemli bir aşamayı belirleyen
bu mutlu olay, üstün kaliteli
ev cihazlarını en hesaplı şekilde
büyük kitlelere maletmek amacıyla olan
yaratıcı Türk zekâsının, Türk emeğinin
kıvanç veren bir sonucudur.

ARÇELİK

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

EKİM 1975

İÇİNDEKİLER: ~~~~~

Anadolu'nun Keşfi	Prof. Dr. Mehmet KAPLAN
Konya «Türkiye Âşıklar Bayramı ve Folklor Semineri»	T. F. A.
Kitaplar Arasında : «Âşık Garip Hikâyesi»	Dr. Saim SAKAOĞLU
Dijon'da Bugünedeğin Atın Kolye'yi Kazanan Uluslar	T. F. A.
Dijon Yarışması'na Katılan Türk Grubu	T. F. A.
Eski İstanbul'dan : Tek Telli Sazsairi Âşık Cemal	Malik AKSEL
Okul Öncesi Dönemde Çocuk ve Müzik İlişkileri	Ahmet BORÇAKLI
Dünya Birinciliğini Kazanan Türk Grubu'nun Dijon Gezisi	İhsan HİNÇER
Âşık Karşılaşmaları — Atışmalar ve Bugünkü Durumu — 2 —	Muhan BALI
Karagöz - Kukla Sanatçısı Taceddin Diker'le Konuşma	Mustafa MUTLU
İnegöl'den Bir Masal : Kışkış Masalı	Numan KARTAL
Birinci Kosova Savaşı Destanı	Necip P. ALPAN

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 315

KURUŞ : 300

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

istikbalinizin
garantisini
tasarrufunuz

tasarrufunuzun
garantisini

TÜRKİYE

GARANTİ BANKASI

(Folklor : 107)

**HOS
BAG**

ŞARAP
SANAYİNDE
KALİTE ve NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE
**TEKEL
SUNAR**

(Basın : 60823 — 109)

DAMLIYA
DAMLIYA
GÖL OLUR

TÜRKİYE **Ş** BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

(Folklor : 108)

**ANADOLU
BANKASI**

SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 110)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

7441

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALK BİLGİSİ DERGİSİ

KURUCUSU VE SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 315

EKİM 1975

YIL : 27 — CİLT : 16

ANADOLU'NUN KEŞFİ

Yazan : Prof. Dr. Mehmet KAPLAN

Anadolu'da aydınlara, bilhassa öğretmenlere düşen kutsal bir ödev vardır: İçinde buldukları yeri tarih, coğrafya, taş, toprak, insan ve kültürü ile tanımak!

Bu sadece bir görev değil, bizzat onları mesut edecek düşünce ve hayallerini darlıktan genişliğe, kendilerinden vatana, insanlığa, hatta Tanrı'ya götürecektir.

Bunun için önelerinde büyük örnekler de vardır: Yahya Kemal, Ziya Gökalp, A. Hamdi Tanpınar ve dâhâ niceleri...

Yahya Kemal, gençlik yıllarında Paris'te bulunduğu zaman, devrinin meşhur tarihçilerinden iki araştırma metodu öğrenir: Milleti tarih ve coğrafyasında aramak!

O bu maksatla daha Paris'te iken Anadolu Türk tarihine ait kaynakları okumağa başlar. Aradığı, kimsenin reddedemeyeceği vesikalardır.

Vesikalar, mezar taşları, vakfiyeler, kitabeler, paralar, resmî evrak, binalar, sokak adları gibi, bize bir şeyin varlığını isbat eden şeylerdir.

Yahya Kemal bu vesikacı tarih ve milliyet anlayışı ile mizacı hayâle fazla meyilli olan Ziya Gökalp'tan ayrılır. Hatta Avrupa dönüşü tanıştığı Gökalp'a bir gün der ki :

— Ziya Bey, biz bir milliyet diyaneti tesis ediyoruz. Bunun müminleri beş yüz sene sonra da bizim milliyetimize dair bir şeyden şüphe etmemelidirler.

Yahya Kemal Paris'ten İstanbul'a dönünce

bir hayli sıkılır ama, hocalarından öğrendiği araştırma metodunu tatbika başlayınca, birden önünde bitmez tükenmez bir ufuk açılır.

Hâtıralarında bu konuda şöyle diyor.

«Burada şu itirafta bulunayım ki, Fransadan İstanbul'a döndüğüm zaman, ilk manzarada, İstanbul bana bir köy gibi göründü. İçimde hâlâ Paris'e karşı bir nostalji vardı. Bir zaman bu hissin tesirinden kurtulamadım.

Fakat Türklüğü tarih ortasında ve coğrafyaya aramak şeklindeki müddeam, beni yavaş yavaş bu sıkıntıdan kurtarmaya başladı:

Câmilerimizi, türbelerimizi medreselerimizi, kabristanlarımızı birer birer gezip görmeğe başladım. Kabir taşlarını okudum, Kocamustafapaşa gibi Fatih gibi, Atıkvalde gibi semtler ve mahalleler bana Türklüğün bir mahalle halinde tekevünü gibi geldi.

Üsküdar'ı, Çamlıca'yı, Erenköy'ü bütün Boğaz'ı tabiatın ve milliyetimizin bu vatana işlediği güzellikleri bir arada görerek şedid bir hayranlıkla sevmeğe başladım.» (Nihad Sami Banarlı, Yahya Kemal'in Hâtıraları, İstanbul 1960, s. 50).

Her yer tarih, âbide ve tabiat bakımından İstanbul kadar zengin değildir, diyecekler çıkabilir. Fakat Türkiye'nin her yerinde, keşfedecek insanı bekleyen vesikalar, mezar taşları âbideler, semtler ve tabiat güzellikleri vardır. Önemli olan varlığa, hayata, dünyaya, tabiata insana ba-

kış tarzıdır. Pek çok kimse için karınca hakir bir mahlûktur, fakat :

Benim bir karıncaya ulu nazarum vardır.

diyen Yunus, onu Hazret-i Süleyman ile konuşurken görür. İlim adamları karıncaların hayret verici bir âlemleri olduğunu keşfederek, Yunus'un «ulu bakış»ına hak vermişlerdir.

Anadolu'da bulunan öğretmenler, meraklı aydınlar, doktorlar, memurlar, Yahya Kemal'in İstanbul'da yaptığı keşif gezintilerini buldukları şehire tatbik edebilirler. Bunu yaparken Yahya Kemal'e yol gösteren ana fikri unutmamalıdır: Milleti tarihte, coğrafyada aramak.

Anadoluda bulunan her şehir her köy bir tarihte kurulmuştur. Acaba o ne zaman kimler tarafından kurulmuştur? Tarih kitaplarında, taşlarda, eski paralarda veya efsanelerde ona dair işaretler var mıdır? Şehirde eskiden kalma her şey bu gözle birer birer incelenmelidir. Kurulduktan sonra oranın tarihi nasıl gelişmiştir? Kimler gelmiş, geçmiş, ne yapmıştır? Hayat hikâyeleri, efsaneleri, işleri ve eserleri nedir?

Bu araştırmaları yaparken biraz da sosyolog olmak lâzımdır. Şehirde yaşayan halk ne zaman nerden gelmiştir? Yerli midir, göçmen midir? Nerelerde otururlar? Ne iş yaparlar? Örf ve âdetleri, kılık ve kıyafetleri, konuşmaları nasıldır? İyî bir köy ve kasaba romanı okuyanlar bilirler ki, insanların hayatında hemen her şey mânâlı-

TÜRKİYE ÂŞIKLAR BAYRAMI VE FOLKLOR SEMİNERİ (18-30 Ekim 1975 Konya)

Konya'da her yıl yapılmakta olan Türkiye Âşıklar Bayramı bu sene de 18 - 30 Ekim 1975 günleri arasında yapılacaktır. Bu sene 10. Bayram olması sebebiyle 27 - 29 - Ekim 1975 tarihlerinde 3 gün sürecek bir «Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri» de Bayram çerçevesi içinde yer almıştır.

Seminer'e 55 Türk, 20 yabancı bilim adamı bildirilerini bizzat sunmak üzere Konya'ya gelecektir.

Seminer iki seksiyon halinde Mevlâna Enstitüsü salonunda «Folklor» ve «Halk Edebiyatı (Halk Şiiri ve Âşık Edebiyatı)» dallarında ele alınacaktır.

13 gün sürecek olan Türkiye Âşıklar Bayramı'na is Yurdumuzun çeşitli yörelerinden 70 e yakın sazşairi katılacaktır.

T.F.A.

dır. Bu konuda en büyük örnek Balzac'tır. Herkes Balzac gibi bir romancı dehasına sahip olamaz ama onun dikkatini kazanabilir.

Türk edebiyatında Yahya Kemal'in metodunu, belki ondan da başarılı bir şekilde tatbik eden Ahmet Hamdi Tanpınar'dır «**Beş Şehir**», memleketi alıcı gözle tetkik edecek olanların ellerinden düşürmeyecekleri bir kitaptır. Onu bütün öğretmenlerin, valilerin, kaymakamların okumalarını isterdim. Tanpınar, kitabında sadece beş şehri, kendi bakışına göre tasvir etmiştir. Türkiye'de görülecek ve gösterilecek daha pek çok şehir vardır.

Yahya Kemal ve Tanpınar sanatkar oldukları için, kendilerini onlarla kıyas etmeyenler: «Bu iş benim işim değil!» diyebilirler. Alain, Spinoza'nın şu sözünü sık sık tekrarlar: «İnsanın kemali başka, atın kemali başkadır». Tabiatı sadece gül yoktur, bin bir çiçek vardır ve bunlardan her biri ayrı bir güzellik taşır. İnsanlar da öyledir. Herkesin Yahya Kemal veya Tanpınar olmasına lüzum yoktur. Her kişi tek yaratıldığına göre olamaz da! Önemli olan her insanın çevresine uyanması, yaşaması ve faydalı olmasıdır. Benim her ay zevkle okuduğum dergilerden biri, büyük halk âşığı İhsan Hınçer'in 27 yıldan beri çıkardığı **Türk Folklor Araştırmaları**'dır. Bu dergiye yazarlar Yahya Kemal veya Tanpınar çapında olmayan ve böyle bir iddia da taşımayan mütevazî insanlardır. Onların yaptıkları şey, buldukları yerde rastladıkları folklor malzemesini tesbitten ibarettir. Yüzlerce mütevazî insanın 27 yıldan beri karınca gibi taşıdıkları bu malzeme kırıntıları, halk kültürü sahasında çalışacaklar için bir hazinedir. Kültür büyük nisbette bir birikimdir. Karınca kararınca herkes ona bir şeyler katabilir.

Biz memleketimizi daha iyice tanımıyoruz. Nerede ne var bilmiyoruz. Bizde birkaç şehir haric, henüz yüzlerce şehrin tarihi yazılmamıştır. Eski eserler yıkılıyor, birer tarih vesikası olan mezar taşları yok oluyor, yarının sosyologlarının işine yarayacak resmî evrak yakılıyor ve her yaşlı insanla beraber, eski kültürümüze ait bir hâtıra veya bir efsane kayboluyor.

Bunları bir insanın, hatta ilmi bir kurulun kurtarmasına imkân yoktur. Vatanını seven her aydın, çevresinde bulunan şeylere dikkatle bakmalı, kaybolacak şeyleri yazı veya fotoğrafla tesbit etmeli, onları saklamalı veya neşretmelidir. Hiç önem verilmeyen bir vesika bir gün bilinmeyen bir gerçeği aydınlatabilir.

Kitaplar Arasında :

«ÂŞIK GARİP HİKÂYESİ»

Yazan : Dr. Saim SAKAOĞLU

Türk Üniversitelerinin pek azında halk edebiyatı, folklor, etnoloji ve antropoloji bölümleri vardır. Türkiye'nin en köklü ve eski üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi'nde bu bölümlerin pek azına yer verilmesi, üniversite ilgililerinin konuya dikkatle eğilmemelerine bağlanabilir. Ölü dilleri ve Türklere çok yabancı olan medeniyetlerin kalıntılarını inceleyen bölümlere karşılık Anadolu'nun hayat fışkıran bağrını inceleme konusu yapacak bölümlere sırt çevirmek pek de doğru değildir. İstanbul Üniversitesinin ilgili fakülteleri kendilerini yenilemeli, günün şartlarına ayak uydurmalıdırlar.

Türkiye'de folklor ve halk edebiyatının geniş bir şekilde okutulduğu tek üniversite Erzurum'da kurulmuş olan **Atatürk Üniversitesi**'dir. Öğretim faaliyetlerinin yanında neşriyatı da yürüten bu üniversitenin ilgili fakültesi, son birkaç yıl içinde, her biri sahasında orijinal olma vasfını haiz eserler neşretmiştir. Bunlar, **Dr. Muhan Bâli**'nin Erciş'li Emrah ile Selvi Han Hikâyesi varyantlarının Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemli (1), **Dr. Saim Sakaoğlu**'nun Gümüşhane Masalları, Metin Toplama ve Tahlil (2), **Prof. Dr. Mehmet Kaplan**, **Dr. Mehmet Akalın** ve **Dr. Muhan Bâli**'nin tesbit edip yazıya geçirdikleri Köröçü Destanı (3), **Dr. Fikret Türkmen**'in Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma (4), **Dr. Ensar Aslan**'in Çıldır Âşık Şenlik, Hayatı, Şahsiyeti ve Şiirleri (5)'dir. Bize verilen bilgiye göre **Dr. Bilge Seyidoğlu**'nun Erzurum Masalları ile **Dr. Umay Günay**'in Elâzığ Masalları adlı çalışmaları da matbaadan çıkmak üzere.

Çok ihmal edilen bir sahada, kısa bir müddet içinde böyle verimli bir çalışmaya şahit olmak, Türk Folkloru için son derece sevindiricidir. Türkiye'ye gelip araştırma ve derleme yapamayan yabancı araştırmacılar için de eserler eşi bulunmaz birer hazinedir. Böylece pek çok metin kolaylıkla elde edilmiş olacaktır. Başarılı çalışmalarından dolayı bütün araştırmacıları kutlarız.

**

Biz, aşağıda, bu eserlerden **Dr. Fikret Türkmen**'in Âşık Garip Hikâyesi adlı çalışmasını tanıttık, görebildiğimiz bazı eksikliklere temas edeceğiz. Daha evvel, eseri ana hatları ile kısaca tanıyalım.

Eser «**Önsöz**» (s. VII - IX) ile başlamakta, bunu «**Giriş**» (s. XI - XXXVIII) takip etmektedir. Bu bölümde, evvelâ hikâye, masal, destan mü-nasebetlerine temas edildikten sonra halk hikâyeleri üzerinde yapılan çalışmalara geçilmektedir. Bu çalışmalar «**Metin tesbitleri**», «**İlmî tetkikler**» ve «**Âşık Garip'le ilgili çalışmalar**» olarak 3 grupta mütalâa edilmiştir. Sonuncu grup da «**Metin tesbitleri**» ve «**Âşık Garip üzerine yapılan ilmi çalışmalar**» olarak 2 alt dala ayrılmıştır.

Eserin «I. Bölüm»ü (s. 1 - 14) «**Âşık Garip ile ilgili problemler**»dir. Dr. Türkmen burada, «**Konunun mahiyeti**» ve «**Hikâyenin teşekkülü**»nü ele almıştır. «II. Bölüm» (s. 15 - 32)'de «**Âşık Garip Hikâyesinin yapı bakımından tahlili ve varyantlarının mukayesesi**» incelenmiştir. «III. Bölüm» (s. 33 - 100)'de «**Âşık Garip Hikâyesindeki şiirler**», «IV. Bölüm» (s. 101 - 111)'de «**Âşık Garip Hikâyesinin tesirleri**» işlenmiştir. Sonuncu bölümde, hikâyenin Türkiye ve Türkiye dışındaki neşirleri ele alınmıştır. Eserin «V. Bölüm»ü (s. 112 - 291) «**Metinler**»e ayrılmıştır. Burada, 2 yazma ve 3 sözlü kaynaktan alınan 5 metin verilmektedir. Yazmalar şunlardır: **Destan-ı Hikâyet-i Maksûd** (1246 H. tarihli), (s. 113 - 195); **Mısır Şehrinde Zuhur İden Âşık Karib** (1225 tarihli), (s. 196 - 204). Sözlü kaynaklardan derlenen metinler ise şunlardır: Behçet Mahir anlatması «**Âşık Garip Hikâyesi**» (s. 205 - 241), İshak Kemalî anlatması «**Âşık Garip**» (s. 246 - 256), Kanber Özcan anlatması «**Âşık Garip**» (s. 257 - 291).

Bu bölümün sonunda «**Sözlük**» (s. 292 - 301) ve «**Bibliyografya**» (s. 302 - 307) yer almaktadır. Bu kısa tanıtımdan sonra, bazı bölümlerle ilgili görüşlerimizi sırası ile sıralayalım.

Dr. Türkmen, Prof. Caferoğlu'nun dialektoloji malzemeleri arasında bulunan hikâyelerin listesini verirken sadece 3 kitaba bakmışlar. Diğer ciltlerde hikâye yok mu idi acaba? Biz, bunlardan bir tanesini burada zikrederim. Bunun bir özelliği de, metin ne parçadır, ne de 3-5 sayfalık özet mahiyetinde kısa bir hikâyedir. Bu metin, Dr. Türkmen'in zekrettiği metinlerin hepsinden daha uzun olup 31 sayfadır: «**Latif Şah Hikâyesi**, anlatan Merdan Yalçın. Sivas ve Tokat İleri Ağızlarından Toplamalar. İstanbul, 1944, s. 109 - 139.

Dr. Türkmen, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencilerinin lisans tezleri arasında birçok halk hikâyesi metninin olduğunu «Metin tesbitleri» bahsinde zikreder (s. XVI). Müteakip sayfada da bir liste halinde bu tezleri hazırlayanları, tezin adını ve tarihini, hikâyenin adını ve derlendiği yeri, anlatıcının adını ve yaşını verir. Bunlar arasında «Burzunun Kellegöz Hikâyesi» gibi çok kısa olanları, hatta bir yerden sonra konu dışı olan bir metni alırken, bizzat kendilerinin yönettikleri «**Âşık Garip**» adlı tezi acaba niçin almadılar. Bu tezin künyesi şöyledir: Haşim Utku, **Âşık Garip**. Erzurum, 1970, 152 s (6).

İleride **Âşık Garip Hikâyesi** üzerinde başka araştırma yapacak olanlara bir kolaylık olmak üzere H. Utku'nun tezindeki metinleri kısaca tanıtalım. Elde edebildiğimiz bilgiye göre tezde 3 metne yer verilmiştir. Bunlar da, içindekiler'den öğrendiğimize göre «taş basması», «matbu baskı» ve «sözlü varyant»tır. İlk 2 kaynak hakkında hiç bir bilgi verilmemiştir. Hangi yılda, nerede basılmış bilemiyoruz. Birincisi s. 1-36, ikincisi ise s. 37-104'tedir. Derleme metin ise, Çöğenderli olup Hasankale'de oturan, Pancar Kooperatifi bekersi, 55 yaşındaki Zülküf Cengiz'den derlenmiştir (s. 105-141).

Otto Spies'in Esman und Zeydchan, Kâmil-ül-Kelâm ve Bânû-yı Cihân (7); **Rıza Mollov**'un «Kerem et Aslı» et ses Variantes Balkaniques (8); **Fevziye Abdullah Tansel**'in Cümcüme Sultan (9); **M. Zeki Oral**'in Şifai ve Selvihan Hikâyesi (10) adlı neşir ve incelemelerinden bahsetmek gerekirdi. Bunların bazılarında bahsederken bunları atlamamak icap ederdi.

Philologiae Turcicae Fundamenta II'den bahsedilince **B. Spuler**'in *Handbuch der Orientalistik*'in ilgili cildinden de bahsetmek gerekirdi (11). Hatta, sadece bahsetmek değil, bazı kaynakların tesbiti için istifade etmek de gerekirdi.

Dr. Türkmen, **Âşık Garip Hikâyesi** ile ilgili metin neşirlerinin çoğunu tesbit etmiştir. Yalnız, bu tesbitler yapılırken pek titiz davranılmamıştır. «... En eski baskının tarihini 1880 olarak tesbit edebildik» (s. XXV) deniliyor. Halbuki bundan evvel neşredilen bazı **Âşık Garip Hikâyeleri** daha vardır. Biz, bunlardan birkaçını ve daha sonra neşredilenlerden bazılarını burada zikrediyoruz.

1. **Âşık Garip**, 1851 (12).

Bu kaynağın Dr. Türkmen tarafından görülmesi gerekirdi. Zira, Dr. Türkmen, **Rıza Mollov**'un makalesini birkaç defa kaynak olarak kul-

lanmıştır. Meselâ: s. XXXII, XXXVIII, not 75, vs. Diğer taraftan, Karakalpak varyantının neşirinin adını **Tacimuratov** olarak veren Dr. Türkmen, bu adın, **Mollov**'un makalesinde **Gazimuratov** olarak gösterildiğini tesbit ediyor. Öyleyse Dr. Türkmen, **Rıza Mollov**'un makalesini görmüş olmalıdır. O halde, 1851 baskısı niçin zikredilmiyor? (Not. Bibliyografya'da, adı geçen neşir, **Mollov**'daki gibi **Gazimuratov** olarak geçmektedir. s. 304).

2. **Âşık Garip Hikâyesi**. [yeri belli değil], 1291 (1874 - 75), 48 s. (13).

Bu hikâyenin Anadolu neşri olduğunu adından çıkarıyoruz.

3. **Âşık Garip**. İstanbul, [ty], Ali Raif Efendi Matbaası, 32 s. resimli (14).

4. **Şasenem - Garip**, Aşkabad, 1940 ve 1948, (15).

5. D. Mamedkuliev, **Şasenem ve Garip**. Aşkabad, (16).

6. **Garip-i Şah Senem**. Taşkent [ty], 170 s. arap harfli, (17).

M. Y. Lermantof'un **Âşık Garip**'i, Dr. Türkmen'in zikrettiği kaynaktan daha evvel Türkçe olarak neşredilmişti; **Gaffar Güney**, Varlık, c. 11, s. 169, 1940, s. 18-23, (18).

Son olarak şu 2 eksikliğe de temas etmek istiyoruz. Böyle çalışmalarda ad ve eser indeksine yer verilmelidir. Yüzlerce şahıs ve eser adının geçtiği **Âşık Garip Hikâyesi**'nde bu husus büyük bir eksikliklerdir.

Bibliyografya'da, yazarı bilinmeyen eserler, daha iç taraftan başlatılmıştır. Halbuki yazarı bilinmeyen eserlerin adları, yazar adları ile aynı hizada olmalıydı. Mademki bu husus belirtilecekti, o takdirde yazar adları büyük harflerle, yazarı bilinmeyen eser adları da, aynı hizada olmak kaydıyla küçük harflerle dizilmeliydi.

Dr. Türkmen'in **Âşık Garip Hikâyesi**, şüphesiz büyük bir emek harcanarak hazırlanmıştır. Pek çok kaynağın görüldüğü böyle bir çalışma, ileride aynı sahada yapılacak bazı araştırmalara pek çok noktada ışık tutacaktır. Dr. Türkmen'i kutlarız.

1) Ankara, 1973. Tanıtılması için bkz. Nejat Birdoğan, **Türk Folklor Araştırmaları**, c. 15 (s. 304), Kasım 1974, s. 7151-53.

2) Ankara, 1973.

3) Ankara, 1973. Tanıtılması için bkz. Seyfi Karabaş, **Türk Folklor Araştırmaları**, c. 15 (s. 302), Eylül 1974, s. 7089-90.

4) Ankara, 1974.

5) Ankara, 1975. Tanıtılması için bkz. Muzafer Uygur, **Türk Dili**, c. XXXII (s. 288), 1 Eylül 1975, s. 530-1.

6) Bitirme Tezleri Bibliyografyası. Haz. Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Dökümanasyon Servisi. Erzurum, 1974, s. 60, nr. 505.

7) Esman und Zeydchan, Ein türkischer Volkroman aus Kleinasien, nach einem armenisch-türkischen Druck. Anthropos, c. 18-19, 1923-23, s. 804-818 ve c. 20, 1925, s. 653-77 ve 1001-1031. Kâmil ül-Kelâm ve Bânû-yı Cihân, Ein türkische Rahmenenerzaehlung, s. 263-77, Fritz Meier, editör, Westöstliche Abhandlungen Rudolf Tschudi zum siebzigsten geburtstag überreicht von Freunden und schülern. Wiesbaden, 1950.

8) «Kerem et Aslı» et ses Variantes Balkaniques. Études Balkaniques (Sofya), c. 2-3, 1965, s. 273-94.

9) Cümcüme Sultan, Ottoman Translation of the Fourteenth Century Kıpçak Turkic Story. Archivum Ottomanicum, c. II, 1970, s. 252-269.

10) Şifai ve Selvihan Hikâyesi, Anıt (Konya), s. 12, [Aralık] 1949, s. 3-20.

11) Otto Spies, Die Türkische Volksliteratur s. 383-417. B [ertold] Spuler, Handbuch der Orientalistik, c. V, Altaistik, 1. kısım: Türkologie. Leiden - Köln, 1963. Halk hikâyesi bölümü s. 406-10'dadır.

12) Rıza Mollov, Parallel entre Alpamış et **Âşık Garip** «Acta Orientalie, c. 32, 1970, s. 168, not 9. Bu not, s. 167'de, **Âşık Garip Hikâyesi**'nin yayıldığı bölgeler gösterilirken, Turos Anatoliens'de neşredilen hikâyelere aittir.

13) Edward G. Brown, A hand-list, arranged alphabetically under the titles, of the Turkish and other printed and lithographed books presented by Mrs. E. J. W. Gibb to the Cambridge University Library. Cambridge, 1906, s. 28, nr. 206.

14) Bkz. Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası III, Ankara, 1975, s. 101, nu. 1361.

15) Rıza Mollov, s. 167, not: 1; Nora K. Chadwick - Victor Zhirmunsky, Oral Epic of Central Asia. Cambridge, 1969, s. 285, not: 1.

16) A. N. Kononov, Türkische Philologie in der UdSSR 1917-1967. Mitteilungen des Instituts für orientforschung, c. 7 (s. 2), 1971-72, s. 309.

17) Bkz. Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası III, s. 106, nu. 1431.

18) a. g. e., s. 124, nr. 1705.

DİJON'DA

1959-1975 YILLARINDA

ALTIN KOLYE'Yİ

KAZANAN ULUSLAR

1959 Yılında :	Yugoslavya
1960 » :	Macaristan
1961 » :	Yugoslavya
1962 » :	Çekoslovakya
1963 » :	İspanya
1964 » :	Sovyetler Birliği
1965 » :	Yugoslavya
1966 » :	Bulgaristan
1967 » :	Yugoslavya
1968 » :	Romanya
1969 » :	Macaristan
1970 » :	Arnavutluk
1971 » :	Bulgaristan
1972 » :	TÜRKİYE (İzmir Turizm ve Folklor Derneği Grubu)
1973 » :	Yugoslavya
1974 » :	İsrail
1975 » :	TÜRKİYE (İstanbul

«Türk Halk Bilgisi Derneği» organizesi ile Akçaabat Lisesi, İzmir Özel Fatih Koleji, İstanbul Erkek Lisesi ve Kars Kız İlköğretmen Okulu ekiplerinden oluşan Türk Halk Oyunları Grubu).

Yarışmalara değişik yıllarda Altın Kolye (Collier d'Or) alan yukarıda adları bulunan uluslardan başka İsveç, Batı Almanya, Doğu Almanya, İrlanda, Cameron, Portekiz, Yunanistan, Polonya, Avusturya, İtalya, Japonya, İsviçre, Birleşik Amerika, Küba, Endonezya, Haiti, Fransa'nın çeşitli grupları ve diğer uluslar katılmıştır.

Türk Halk Bilgisi Derneği, Dijon Yarışması'na iştirak eden grubu, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Milliyet Gazetesi'nin yardımları ve işbirliği ile Milliyet Gazetesi'nin düzenlediği ve beş yıldan beri yapılmakta olan «Lise ve Dengi Okullararası Halk Oyunları Yarışması»nda dereceye giren okullar arasından ve değişik bölgelerden seçmiştir.

T.F.A.

DİJON YARIŞMASI'NA KATILAN TÜRK GRUBU

Dijon'da Altın Kolye'yi kazanan grubumuz elemanlarının bir bölümü toplu halde görülüyor...

XXX. Uluslararası Dijon Üzüm Bayramı ve İlk Oyunları Yarışması'na katılan İstanbul Lisesi (Van Halayları), Trabzon - Akçaabat Lisesi (Aradeniz Horonları), Kars Kız İlköğretmen Okulu (Kars Bölgesi Bar ve Halayları) ile İzmir Fatih Koleji (Dinar - Batı Anadolu Zeybekleri) dans elemanları, Batı'nın ilk defa gördüğü bu türleri, üstün başarıları, otantik giyimleri ve dilğe uyumları dolayısıyla Altın Kolye'yi alarak Birinciliğini Türkiye'ye kazandırdılar.

Milliyet Gazetesi'nin işbirliği ve mali gücü, Kültür ve Tanıtma Bakanlığı'nın yardımı ile Dijon Uluslararası Halk Oyunları Yarışması'na katılma anlaşmasını gerçekleştiren «Türk Halk Oyunları (Folklor) Derneği», dört lise ve dengi folk dans elemanlarına, yöneticilere, Milliyet Gazetesi'ne, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'na teşekkür etmeyi bir görev bilmektedir.

Yarışma'ya katılan ekip dans elemanlarının isimleri ve adları şöyledir :

AKÇAABAT LİSESİ : Salih Çelik, Hacı Ahmet Çelik, Hafız Yılmaz, Bakı Türkmen, Necattin

Türkmen.

İSTANBUL ERKEK LİSESİ : Tolunay Tavil, Sema Karakuş, Hatice Feryal Özyüksel, Selva Fergün Kınran, Hüsamettin Barış Ulus, Erhan Erdoğan, Erden Haskırış, Erdoğan Karatay.

İZMİR FATİH ÖZEL LİSESİ : Ayşe Nilgün Çubukçu, Berrak Deniz, Canan Oyan, Hülya Çetinkalp, Levent Saçıkara, Haydar Aslan, Ali Gökdermen.

KARS KIZ İLKÖĞRETİM OKULU : Asuman Balabanoğlu, Gülden Turhan, Aynur Turan, Nevin Öztürk, Hülya Kâhya, İlnur Güven.

ÇALGI SANATÇILARI : Akçaabat kemençecisi Ahmet Ergül; Kars zurna ve ney sanatçısı Hamit Yaka; Davul sanatçıları: Üstün Gürtuna, Adli Ayter, Çora Hınçer; Zurna ve Kaval sanatçısı: Mustafa Baydilli. Grupta ayrıca bağlama, def, akordeon ve zil de yer almıştır.

İDARECİLER : Grup ve Türk Halk Bilgisi (Folklor) Derneği Başkanı: İhsan Hınçer (aynı zamanda Menter Şahinler'le birlikte Jüri Üyesi); Grup ve Milliyet Gazetesi Dış Münasebetler Mü-

TEK TELLİ SAZŞAIRİ ÂŞIK CEMAL

TFA (315) Elüm 1975

Yazan : Malik AKSEL

«Her havayı tek tel ile çalan sazende-i cihan Âşık Cemal» diye kendini tanıtan bu âşık, 1922 tarihinde İstanbul'da saziyla sık sık görünürdü.

Bu sazşairi'nin bir elinde yarım metreden büyük bir tabelası bulunur, bunun üzerinde «Tek telli sazşairi Âşık Cemal» yazısı okunur, öteki elinde silâh gibi omuzuna dayalı tek telli sazi ile hızlı hızlı yürür, Fatih'e doğru yol alırdı.

Bu adam Meşrutiyet'le fesini çıkarıp ay yıldızlı beyaz keçe külahını başına giymiş, sonraları da Cumhuriyet devrinde şapkasına ay yıldız koymuş, şapkanın kurdela yerine de yine «Tek telli sazşairi» yazısını yazmıştır.

Bu şair kış yaz uzun bir palto giyer, sert uzun adımlarla Malta caddesine, Karagümrüğe, Silivrikapıya doğru yollanırdı. Sert bakışlı, siyah gözlü, kırçıl sakallı bu adamın bir de taklitçisi vardı. O da tek telli sazşairi diye kendini takdim eder, her açık kapıya dalar, saz çalar parsa toplarken:

— Ufaklık yoksa büyük para da alırım, büyük para da yoksa elbise, papuç, gömlek çevirmem, der, kendini Âşık Cemal diye tanıttırdı. Şiir çalındığı işitilmiştir ama şairin çalındığı akla gelen şey değil.

dürü: Necdet Günkut; İzmir Özel Fatih Lisesi Yöneticisi: Öğretmen Safiye Tuncer; İstanbul Erkek Lisesi Yöneticisi: Öğretmen Kemal İhsan Tiryakı; Kars Kız İlköğretmen Okulu Yöneticisi: Öğretmen Cevat Onursal.

Üç yönetici öğretmen ile diğer elemanlar mizansenli yarışma ve gösterilerde sahne ve defilelere ulusal giyimleriyle katıldılar.

Yarışmalarda grubumuzun izlenecek sahne düzeni Grup Başkanı İhsan Hınçer tarafından plânlandı. Dört ekibimiz sahneye, ayrı ayrı değil, bir tablo halinde düğüneyi ve köy kahvesi mizansenli içinde, diğer uluslararası ve Ohri Festivali gelenekleri çerçevesi gözönüne alınarak toplu olarak çıktı. Böylece 6, 8 ve 10 kişilik ekiplerimizin sahnede tek tek dar kadrolu görülmesi ve zaman kaybı önlenmiş oldu. Uluslararası biçim ilk defa ve başarı ile uygulandı.

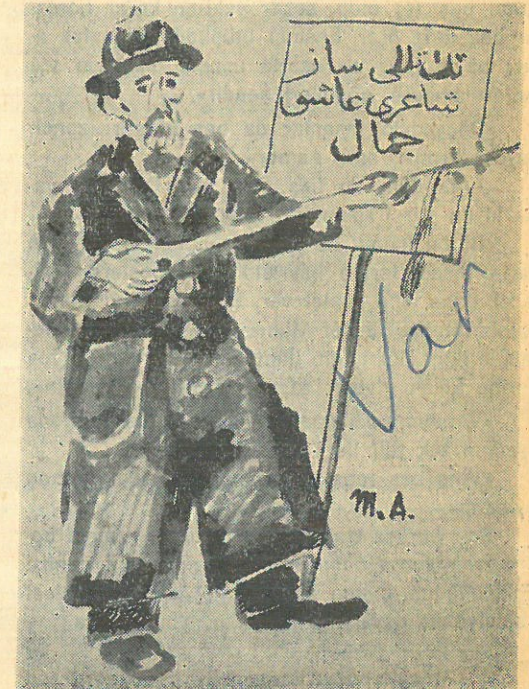
T. F. A.

Şehzadebaşında hier meşhur sanatçının taklitçileri de çıktığı gibi, Şarlo'nun da taklitçileri vardı. Bunlardan biri Şarlo Şükrü idi. Başında melon şapkası, elinde hezaren boğumlu bastonu ile Divanyolu, Direklearasında dolaşan bu adam önüne gelene melon şapkasıyla selâm verirken kadınlar gülüşür, erkekler de onu alaya alırlardı.

Tek telli sazşairi'nin ne sazi, ne sözü diğerlerine benzer. Söylentilere göre zengin bir ailenin oğlu olduğu halde aşk derdine tutulmuş, eline bir saz vermişler, dili çözülmüş, tek telli sazi ile şehir şehir köy köy dolaşmış.

Sazının tellerini koparmış, tek tel bırakmış... Neye sazının tek telli olduğu sorulduğunda verdiği cevap: Gönül bir, dert bir, saz bir, Allah bir, dermiş.

Diğer taraftan kendi anlattığına göre bu sazi İstanbul'da Silivrikapı'da Tepebağ denilen bir yerde, bir köşkte Mazhar (!) beyden almış. Bundan sonra seyahate çıkmış. Bursa, Eskişehir, Ankara, yoluyla Amasya'ya gitmiş, Bunları 15

Malik Aksel'in fırçasıyla Âşık Cemal

fe tutan küçük bir kitaba yazmış, buna «A-ya Seyahatnamesi» adını vermiş (*). Bunu almaz yazılarla şiirlerle doldürmüş. Bu kitap-

«Tesadüf edilen Cemaller beştir, Seferber-
ilânından 15 gün sonra Amasya'ya gidişim-
ve burada ikametimde mevlevihane şeyhinin
in Cemal olduğunu öğrendim. Ondan sonra,
mla Samsun'a vardım, Gülcemal'e bindim.
beş Cemal ile İstanbul'a geldim. Çanakkale'-
beşinci firkasının beş subayı ile beş gece
uştum.»

«Musiki namelerinin tek telden çıkarılması
ılmayacak bir sanat-ı acibe olup usuf ve me-
atı gösteren nota çizgileri de beştir.»

«Ayrıca Anadolu Yunan savaşında beş zafer
nılmıştır. İki İnönü, Dumlupınar, Sakarya,
r.»

Âşık yine bir yerde şöyle söylüyor: «Ben
ı Cemaline âşık olduğum ol saçı siyah Ley-
n hicran günlerini sazımla geçirir, onda te-
bulurum.»

Âşık Cemal beş telli sazın tellerini bire
rdikten sonra beş rakamı üzerinde fazla dur-
tur. Bunun için de bir şeyler söylüyor:

«İslâmın şartı beş, ezan beş, namaz beş
a Peygamberin Medine'deki camiinin mina-
ri beş (!) olup, seher vaktına kadar horoz-
beş defa öter, beşinci ötüşünde de şafak a-
böyle lâtif bir saatta uyanık olanların vü-
arı sıhhatli, gönülleri şendir.»

«Dünyadaki insanlar da beş cinstir: zenci,
ız, kırmızı, sarı, esmer.»

«Ama dünyada beş cins insanların ne ya-
dı en güzel zamanları uyku ile geçer.»

«Bütün kâinat bu seyahatnamemde beşlerin
tesadüflerine hayrandır. Bu beşlere katı-
k daha nice beşler var. Birincisi Âşık Cemal
iz İstanbul Evkâf Muhasebe-i Umumiye kale-
le iken Hürriyetin ilânından beş ay önce fes-
ne külâh giyüp, külâh ile kaleme geldim.»

«Vatanımın düşmandan kurtuluşu Amasyada
nın tek teli ile tebşir edilmiştir.»

«Yine beş tebşir ile sakalımı beş defa traş
dim.»

Şair burada traş olduğu günü ve zamanı be-
kten sonra düşmanın onbeşinci gün denize
ldüğünü, bunun bir keramet değil, bir hissi
elvukua dayandığını açıklar. Yine ayrıca:

(*)Amasya seyahatnamesi, Ahmet İhsan
zaası, 1928, İstanbul .

«— Çoğu Âşık Cemal'e deli gözüyle bakar.
Kâinatta tek telli Âşık Cemal kalemimle olduğu
kadar sazımla da günlerimi geçiriyorum. Şu sa-
zım canımın canı, aşk derdimin dermanıdır. Saz
bir âlet-i aşktır. Bir çok hakikatlar sazımın bir
telindedir.»

Bu el kadar küçük kitaba Seyahatname diyen
Âşık, kitabın fiyatının 15 kuruş oluşunun sebebi-
ni de şöyle açıklar:

«Beş kuruş olsa mesarifini korumayacak, 10
olursa beşin esaslarını beyan eden şu Seya-
hatname hesabı bozulmuş olacak.»

Cihanın yegâne tek telli saz şairinin yadigâr
ve hâtıra olarak saklanacak antika bir kitabına
karşı verilecek para çok görülmemelidir.

Şiirlerinden bir kaç parça :

Bu kitabım bir hatıra, yadigâr,
Tek tel ancak dinleyene âşikâr,
Tanburacı Osman bile çalamaz,
Olmuş iken Türkiyede namıdır.
Bir tel birlik kuvvetini gösterir,
Buldu halâs birlik ile şu diyar,
Tel bir sazda bir dostumun aşkına,
Beni aşka düşüren ol zülf-ü yar,
Onbeş yıldır saz omuzda ruz-ü şep,
Gençlik gitti oldum artık ihtiyar,
Bu ay yıldız serpuşumda bir nişan.
Cumhuriyet payidar ol payidar.

Bakma sen şu tahtadan sazıma behey ârif.
Bu kâm'daki nağmeler Fırat gibi çağlayandır.

Bakan âşık cemalına nasıl mecnun olmasın,
Ah bi-nazir hümine nasıl meftun olmasın.

Yansın aşkınla canan sinem benim gülhan
gibi

Ah ü zarla geçmeyen hiç var mı bir gün
olmasın.

O kara gözler üstündeki keman kaş,
Anınçün ah bu gözlerimden akar yaş,
Candan severim o sevgili yarımı,
Kemal-ı hüsn ü adem on beşinci yaş,
Aşk bağçesinde çiçekler halk eylemiş,
Dikkatle bak âleme sen itme telâş,
Mecazi de kalma ey âşık-ı nâlan,
Maksut olan aşk-ı hakikiye ulaş.

Okul Öncesi Dönemde :

ÇOCUK VE MÜZİK İLİŞKİLERİ

Yazan : Ahmet BORCAKLI

1971 yılında, Almanya Bölgesi Öğrenci Mü-
fettişliği'mizden şöyle bir yazı almıştık :

Milli Kütüphane Genel Müdürlüğüne;

Almanya Baden - Württemberg Eyaleti -
Lörrach Pedagoji Yüksek Okulu, bütün dünya
memleketlerindeki 4-6, 7-11, ve 12-15 yaşları
arasında bulunan çocuklar için, metin ve nota-
ları ihtiva eden şarkılar, rondlar ve oyunlar nak-
kında kitap, dergi ve gazete gibi materyalleri
bedelini ödemek şartı ile toplamak, bunlardan
bir arşiv meydana getirmek ve zikredilen ya-
taki öğrencileri bünyesinde toplayan müesseselere
yardım etmek istemektedir.

Müfettişliğimizce ilgili müesseseye verile-
cek cevaba esas olmak üzere, bu konulardaki
neşriyata ait mufassal bir bibliyografya'nın gön-
derilmesini müsaadelerimize arz ederim.

Ali Rıza ÖZGÜÇ
Öğrenci Müfettişi ve Kültür Ataşesi

Bu yazı üzerine, Millî Kütüphane fiş ve ka-
taloglarını tarayarak çıkartığımız künyeleri tas-
nif ettik. Sonuç şu idi : İlkokul'lar için müzik -
rond, bale vb. oyunlar -Ortaokullar için müzik,
(çeşitli okullar için) Müzikli oyunlar. Doküman-

ların listesi saydığımız başlıklar altında oluşmuş-
tu.

Hayretle gördük ki, okul öncesi çocukları-
mız için hiç bir ürün yok. Belki basılmış veya
yayımlanmış olsa bile, Millî Kütüphane'ye ulaş-
mamıştı.

Demek ki yurt varlıklarımızın en kutsalı ve
en önemlisi olan çocuklarımızın okul öncesi dö-
nemine eğilememişiz; bu çağdaki çocuklarımızın
bir de müzik sorunu olabileceğinin henüz farkına
varamamışız. Belki de bu çeşit eserlerin ve dö-
küman'ın kıtlığı sebebi, memleketimizde kreş,
anaokulu, çocuk bahçeleri vb. bakım veya eğitim
kurumlarının henüz gereği kadar gelişmemiş
olmasında aranabilir. Toplumumuzda, geleneksel
ninni ve bebek sevmeye, beşik türkülerini dışında,
aile çevresi içinde, yeni bir çocuk müzik litera-
türü'nün gelişmesine gerek duyulmamıştır.

Halbuki, beşikten mezara kadar, bir eğitim
ve öğrenim süreci içinde bulunan insanoğlu'nun
kişilik temel taşlarının oluşumunda, çocukluk
dönemi'nin ne kadar değerli ve önemli olduğu
kuşku götürmez bir inandır. Bu düşünceyi, Rous-
seau: «İnsanın eğitimi doğusunda başlar» sözü
ile, Fénelon: «İlk alışkanlıklar en güçlüleridir»

Ninni

Dandini dastana

(Derleyen: A. Borcaklı)

♩ = 80

Dan - di - ni dan - di - ni das - ta - na

da - na - lar gir - miş bos - ta - na

kov bos - tan - cu da - na - zı

ye - me - sin lâ - ha - na - yı

ümlesi ile, Montaigne: «Bizim en kötü huylarımız çocukluğumuz'da ediniliyor. Çünkü yönetiminiz bir sütnenin eline kalmıştır», diyerek kaptırmıyorlar mı?

İnsanlık kültür birikimi ve gelişimi içinde müzik, hakettiği şerefli yeri her zaman korumayı bilmiştir. Toplum içinde bu kadar etkin ve yaygın olan müzik dediğimiz şey nedir? Bu soruyu bir kelime veya cümle ile cevaplamak olaksızdır. Kanımca, müzik için söylenmiş özdeyişler yoluyla bir tanım'a yaklaşabiliriz.

— «Müzik ilâhi bir sanattır. — **Beethoven**»

— «Müzik ilmi en eski, fakat en çağdaş gerçek bilimdir. — **Dr. Ledere**»

— «Müzik, seslerin mimarisidir. **Mme de Staël**»

— «Müzik duygularımızın en açık dilidir. — **İmij Zeig**»

— «Müzik evrensel bir dildir. O, hayatın bütün hislerini uyumlu bir şekilde anlatır. — **Dotin**»

— «Müzik konuşma ve yazı diliyle açıklamayan düşünce, istek ve duyguları, seslerle anlatım sanatıdır. —»

— «Müzik, insan ruhunu dalgalandıran, okuyan, ürperten ve ona ince zevkler tattıran nes bir sanattır. — **Dr. Riman**»

— «Müzik, kulağı büyüleyen, akli ilgilendiren ve bazan ruhu yücelten kudretli bir sanattır. —»

Müziğin yalnızca bir sanat niteliği taşımadığı, onun tanım kapsamının çok daha geniş tutulması gerektiği açıktır. Bu geniş kapsamı şu üç na bölüm içinde toplamak olanağı vardır:

Müzik bir sanattır :

Müzik, doğadan kendisine verilmiş mal-emeyi daima asileştiren, şiirleştiren ve ülküleştiren insan zekâsının ilâhi bir verimidir. Sanatların en etkili, en soyut olanı ve en çabuk söere kaybolanıdır. Buna karşılık ruhlarda uyanırdığı izlenimler derin bir şekilde yaşar.

Müzik bir dildir :

Müzik, diğer diller ile söylenmiş olan bir onuyu, bu dillerin en ilkelinden son derece az ir kesinlikle anlatabilir. Buna karşılık, kendisine zgü öyle bir anlatım şiddeti, öyle bir heyecan yandırma kudreti vardır ki, konuşulan dillerden iç biri, ne kadar gelişmiş olursa olsun, ona rişemez.

Müzik dili de iyi veya kötü konuşulabilir. z ve çok doğru bir şekilde yazılabilir. Biyolojik

olgular yönünden araştırılacak olursa, sesin sözden önce var olacağı ve ikisinin birden zaman süreci içinde beraberce geliştikleri varsayımına erişmek olasılığı vardır.

Müzik bir ilimdir :

Bach ailesinin 300 yıllık sanat saltanatını kasederek Gounod : «İlimsiz sanat yoktur. Bütün bir üstad kuşağı bunu isbat için hazırırlar.» demıştır.

Müzik gerçekten pek yüksek derecede bir matematik ve sonra da fizik bilimidir. Çünkü bir müzik eserini meydana getirmek için çaba gösteren bütün temel unsurlar ile yöntemler, sonunda tanım ve varlıklarının gereklerini sayılarda ve onların birleşiminde bulurlar.

Önce ses ve dilden müzik sanatı doğmuş, bilimin katkısıyla bu sanat gelişerek yoluna daha emin bir şekilde devam etmiştir.

Şimdi, böylesine etkin ve önemli, vazgeçilemez bir kültür bölüğü olan müzik ile insan oğlunun ilk ilişkileri üzerinde durmamız zamanının gelmiş olduğuna inanıyorum.

Bu dönem elbette ki çocukluk çağıdır. Bebek doğduğu andan başlayarak, seslerin etkisine girmeye yatkın ve bağırma içgüdüüne sahiptir. O halde doğal olarak müzik ve dil eğitimi de başlıyor demektir. Bu bakımdan çocuğun müzik çevresini oluşturma, bir sorun olarak önem kazanmaktadır.

Çocuğun müzik çevresi.

Çocuğun zekâca gelişimi bakımından, çevresinde devamlı olarak bulunanların her bakımından olduğu gibi, müzik yönünden de bilgi, yetenek ve zevk dereceleri çok önemlidir. Çocuk doğduğu memleketin ve büyüdüğü çevrenin karakteristik dil ve şivesini alır. Bunu kolay kolay terk edemez. Bu husus müzik için de geçerlidir.

Fransız besteci Charles Gounod ilk çocukluk yıllarını şöyle anlatıyor: «Aynı zamanda sütnem olan annem, kuşkusuz beni sütnen daha çok müzik ile besliyordu. Şarkı söylemeden bana meme vermiyordu. Diyebilirim ki, ilk derslerimi hissetmeden, - erken yaşlarda, çocuklara uygulanması çok güç olan eziyetli gözetim yükünü anneme ve babama vermeden - almış oldum. Daha ozamanlar, bilinçli olmayarak, entonasyon, ses aralıkları, modilasyon'un ilk temel kurallarını, majör ve minör tonaliteler arasındaki karakteristik ayrıcalıkları üzerinde çok açık ve kesin ufacak bilgim vardı. Hattâ bir gün sokakta, bir dilence olduğu kuşkusuz olan biri tarafından,

minör tondan olması gereken bir şarkının söylendiğini duyduğum zaman, anneme bağırdım: Anne, bu adam (plöre) yi niçin majörden söylüyor?».

Bütün sergilediğimiz örnekler, tam anlamıyla müzik derslerine başlamadan çok daha önce, bu eğitime temel olabilecek tohumların atılıp tabanın hazırlanması gerektiğini göstermektedir.

Ninniler ve beşik türküleri :

Türk toplumunun geleneksel folklor mirası içinde de bebeklik veya çocukluk dönemine ilişkin bir ezgili ürünler hazinesi vardır. Hâlâ da yaşayagelmektedir. Halk edebiyatımızın ve müziğimizin en temiz en eski örneklerini «Bu beşik türküleri»nde bulabiliriz. Beşik türkülerinin ozanları Türk anneleridir. Taze gelinlerin, genç annelerin bebeklerini uyuturken söyledikleri türküler ninni diyoruz. Çocuğun kucağına alınıp sevilendiği ve elde atılıp tutulduğu zamanlarda söylenenlere Dandan veya Dandini, ölümleri üzerine yakılanlara Bebek ağıtları, anne, baba ve yakınları ile ilişkin olanlara Şakalı Bebek türküleri, büyüüp adam olması isteklerinin belirtildiği çeşitlerine Dilekli Bebek türküleri denir. Bunlardan bazıları bebeğin kız veya erkek oluşuna göre özelikler taşır. Türk çocuklarının okuy öncesi döneminde müzikle ilk tanışıklığı bu ninni ve türküler yoluyla olduğundan üzerinde özenle durulması gerektiği halde, maalesef bu güne kadar ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Ninniler ve Beşik türküleri derlenip yayınlanmamıştır.

Yurdumuzun birçok yörelerinde, oyun çağına giren çocuklarımız, hâlâ ezgili tekerlemeler, oyunlar ve deyişmeler, maniler söyleyip, oyunlar oynamaktadırlar.

Kalıtım ve müzik :

Bazı anne ve babalar, çocuklarını kendilerinin bir çeşit devamı gibi görmek isterler. Hattâ onlara birer de meslek dalı seçerek o yolda yürümelerini dilerler.

Çocuklar, kalıtım yoluyla bazı eğilimlerini anasından veya babasından alabildiği gibi; onlara sahip olmayabilir de. Bu husus sanatçılık yönünden de geçerlidir. Bir müzisyenin oğlunun, babasının mesleğinde başarı kazanacağı kesin olarak düşünülemez. Yahut müzikle hiç ilgisi olmayan bir manav'ın çocuğunun iyi bir besteci yorumcu olması olanak içindedir.

Bundan ötürü, çocuklardaki yeteneklerin ölçülerek saptanması ondan sonra çocuğun yatkın olduğu ve ilgi duyduğu mesleğe yöneltilmesi en sağlam yoldur.

O halde şimdi de konumuza değin müzik yeteneği üzerinde duralım.

Müzik yeteneği nedir?

Bu soruyu cevaplandırmak kolay değildir. Belki de şöyle bir tanımlama ile konuya yaklaşılabilir: Bu müzik yeteneği, öyle bir özelliktir ki «müzikal» olan insanı, «müzikal» olmayandan ayırt etmemizi sağlar. Fakat, bir kimse diğerinden daha müzikal'dır, derken bu defa da ayırım

Orta "Moderato" " YAĞ SATARIM..

Yağ sa ta rim Bal sa ta rim Us tam öl dü ben sa ta

rim Kö mür lük te kö mür Mer di uen den i ni yor
Ha nim la ra Ö mür Bi ze pa ra uer i yor

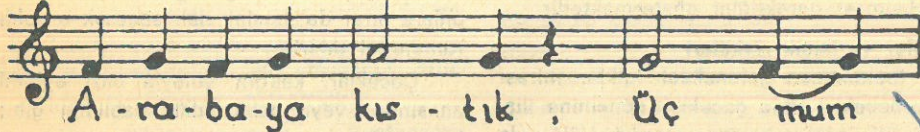
On pa ra ol sun Ce bi mi ze dol sun o da bi zim ol sun
Bes pa ra ol sun

MISTIK

Tekertece

Mus - ta - fa mis - tik ,

A - ra - ba - ya kus - tik , Üç mum

yak - tik Sey - ri - ne bak - tik .

ğisinin nereden ve nasıl çekilmesi gerektiği runü karşımıza çıkar.

Müzikal olması kuşkusuz gerekli olan besteler, eserleri seslendiren yorumcular ve hattâ, neçta o müzik ürünlerini dinleyen kimseler arasında da müzikaliteye ilişkin kalite ve özel farkları vardır.

Bazı kimselere göre müzik ve müzik yeteneği ayrılmaz bir bütündür. Diğer bir düşünce, müziğin melodik, ritmik ve metrik işitme, renklerini ayırt edebilme, nüans ve armoni duygusu gibi elemanlardan oluştuğudur. Çoğu müzik yeteneğinin doğuştan geldiğine inanılır. Bu yetenek sonradan kazanılır diyenler ise, müziğin gelişime etkileri üzerindedirler. Diğerleri ise biyolojik faktörleri önerirler. Bir bakıma her iki tarafı da haklı çıkaracak yanlar vardır.

Müzik eğitimine hangi yaşta başlanabilir?

Bu yaş kesin olarak saptanamaz, her çocuk değişebilir. Bu hususta değişik görüşler vardır. Bunların önemli olanlarının üzerine durulması yarar vardır.

Önce çocuğun genel fizik durumu ve sağlığıdır. Çocuk neşeli, sağlıklı olmalıdır. Çocuğun karakterini, nasıl öykü anlattığını, zekâ ve belirlenen hususlarda gösterdiği nicelik ve nitelik göz önünde tutmak gereklidir. Daha önce değinilen buna benzer müjdecî belirtilerden yararlanarak kendi kendine gözükmesine kadar saba beklemek gerekir.

Çocukta, beşik çağından ninnilerle başlayan müzik zevki, çevresinin etkisi, kendi yeteneği duyarlığı ölçüsünde gelişir.

Halk türküleri ve müziğinin de etkisi büyüktür.

Yararlanılan kaynaklar :

1 — ARSUNAR, Ferruh : Türk çocuk oyunlarından örnekler. İstanbul 1955 Maarif Basımevi. 106. S. Notalı.

2 — ATAMAN, Sadı Yaver : Okullar için halk müziği ve mûsamere türküleri. İstanbul 1965 Arden Yayinevi. 112 S. Notalı.

3 — AYDINTAN, Ziya - Saip Eğüz : Şarkılarla müzik eğitimi. Ortaokul I. II. III. Ankara 1957 Doğuş O. Matbaası. 104 S. Notalı.

4 — BENTLEY, Arnold : Messung Musikalischer Fashigketten. Frankfurt 1973 Verlag Moritz Diestervog. (iki plâk halinde dört adet müzik testi. Best. Nr. 8122).

5 — GAZİMİRAL, Mahmut Ragıp : Ninni ve bir netice. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi. Haziran 1960.

6 — GÜNAY, Edip : Müzik yeteneği üzerine düşünceler. Filarmoni Aylık Müzik ve Fikir Dergisi. 11. Cilt, 103. - 104. Sayı, Şubat - Mart 1975.

7 — HALA : Kadınların ninni üslûbu. Erciyes, 72. Sayı, 1949.

8 — KATIRCIOĞLU, Nuri : Isparta'nın iki ninnisi. Ür. 5. Cilt, 50. Sayı, İkincikanun 1939.

9 — KIRZIOĞLU, M. Fahrettin : Bebek sevmeye türküleri. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, 1. Cilt, 18. Sayı, Ocak 1971.

10 — KIRZIOĞLU, M. Fahrettin : Seçme beşik türküleri. Çınaraltı, Şubat 1942. (Yazar, F. Saltkan takma adını kullanmıştır.)

11 — LAVIGMAC, Albert : Musiki Terbiyesi. Çeviren : Abdülhalik Denker. İstanbul 1939 Kanaat Kitabevi. 372 S.

Bize gelen KİTAPLAR

● Cemil Demirsipahi : «TÜRK HALK OYUNLARI». Önsöz, Güvenme, Öğünme, Değer, Halk Müziği kavramı ve tarımı, Halk Oyunu üzerinde görüşler ve inceleme, Etkenler, Anagörünüş, Figürler, Oyun biçimleri, Eğlence topları, Giysiler, Oyunlarla şiir ve müziğin ilişkisi, Biçimleri, Çalgılar, Vurma çalgılar, Üfleme çalgılar, Çarpma çalgılar, Çalgıların yöresel dağılışı, Oyunlarda türler. Oyunlara genel bakış, Oyun ve oyun müziği üzerine, Sözsüz oyun havaları, Sözlü oyun havaları (dizi göstergeli), Sözsüz oyun havaları (alfabetik göstergeli), İllere göre alfabetik gösterge, Kaynakça, Giysi bölümü ile ilgili sözlük. Sözlü oyun havaları notaları (500 adet), Sözsüz oyun havaları notaları (500 adet), Ayrıca yüzlerce desen, siyah beyaz ve renkli fotoğraf. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: 148, Folklor Dizisi: 2. Ciltli ve kuvertli. 24 X 30 cm. boyunda, XX + 424 + 24 + 568 = 1036 sayfa, 500 lira.

● Alija Nametak : «NARODNE PRIPOVIJESTI BOSANSKO HERCEGOVAČKI MUSLIMANA - BOSNA HERSEK MÜSLÜMANLARININ HALK HİKÂYELERİ». Önsöz, Anlatıcıların biyografileri, Türkçe kelimeler sözlüğü. Yazarın adresi: Kozaraçka 56, 71000 Sarajevo - Yugoslavya. 11,5 X 17 cm. boyunda, 254 sayfa. Fiyatı yazılı değil.

● Eugenia Popescu - Judetz : «DİMİTRIE CANTEMİR : CARTEA STINTEI MUZICII (DUPA FELUL LITERELOR) - KİTAP-I İLM ÜL - MUSİKİ ALÂ VECH ÜL - HURUFAT». Önsöz ve kitabın hazırlanışında kendisine yardımcı olanlara teşekkürden sonra sırasıyla şu bölümler yer almıştır: İstanbul'da bir prens: Dimitrie, XVIII. Yüzyılda Türk - Fars musikisi çizgileri, Mevlevî musikisi, Cantemir'den önce Osmanlılarda musikî nazariyecileri, Cantemir'in eserleri, görüşleri, notasyon, Tambur hakkındaki müzikal gam açıklamaları, Türkler ve ritm, Biçimler, Melodî ve orijinal kompozisyonların derleme repertuarı, Cantemir'in Türk musikisi nazariyatı ve pratiği üzerine etkisi, Cantemir hakkında tarihi bilgiler, Bibliyografya, Ekler, Orijinal yazmanın tıpkıbasımı, Kitabın çevirisi, Melodîlerin alfabetik notasyonla tıpkıbasımı, Dimitrie Cantemir'in kompozisyonlarının Avrupa notasyonuna göre yazılışları. Ed-

tura Muzicalâ A. Anuunii Compozitoriler, Bacureşti. 24 X 17 cm. boyunda, 408 sayfa, 24 lei.

● Prof. Dr. Bedrettin Tünel : «DİMİTRIE CANTEMİR (1673 - 1723)». Dimitrie Cantemir ve Türkler hakkında bir araştırma. Eserde ayrıca Prof. Mihai Berza, İsmail Baha Sürelsan, Prof. Seha L. Meray'ın da Kantemiroğlu hakkındaki yazıları yer almıştır. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu yayını. 21 X 14 cm. boyunda, 116 sayfa, fiyatı yazılı değil.

● Enver Keskin : «ENVER KESKİN'LE HALK OYUNLARI ÖĞRENİMİ». Gaziantep, Elâzığ, Çorum, Silifke, Erzurum, Yozgat, Edirne ve Bingöl bölgelerinden ikişer halk rakasının öğretimi. Nota ve resimlerle. Resimleri ve şekilleri Nuray Keskin, notaları Nevzat Özkan yazmıştır. Yazarın adresi: Gazi Eğitim Enst. Beden Eğt. Bölümünde Öğretim Görevlisi, Ankara. Ayrıca kitapla birlikte ödemeli olarak oyun havalarının ses bantları - kasetler de istenebilir. Öndeyiş, Giriş (Oyunlar hakkında bilgi) ve açıklamalardan sonra oyunların notaları, figürler ve resimler verilmiştir. 24 X 16 cm boyunda, 96 sayfa, 25 lira.

● Prof. Dr. Zeki Başar : «İÇTİMAİ ÂDETLERİMİZ - İNANÇLARIMIZ VE ERZURUM İLİNDEKİ ZİYARET YERLERİMİZ». Atatürk Üniv. Yayınları, No. 222. Tıp Fak. Yayınları No. 14. Araştırmalar Serisi No. 14. Önsöz, Âdetler ve inanışlar, İkel dinlerin belirmesi, Totemcilik, Şamanlık, Ortak inanç ve âdetler, Adak, İslâmiyette kurban, Eski Türklerde kurban, Mezarlar, Konuyla ilgili hadisler, Buhur, Türbeler, Yatırların kimlikleri, Hurafeler, Kutsal ağaçlar, Sihir, Tılsım, Erzurum ilindeki ziyaretler. 16 X 20 boyunda 226 sayfa, fiyatı yazılı değil.

● Necati Zekerîya (Düzenleyen ve çeviren) : «ÇAĞDAŞ YUGOSLAV HİKÂYELERİ ANTOLOJİSİ». 20 Yugoslav hikâyecisinin biyografileri ve birer hikâyesi. Varlık Yayınları, Faydalı Kitaplar Serisi : 161. 16,5 X 12 boyunda, 144 sayfa, 10 lira.

● Cengiz Dağcı : «DÖNÜŞ». Roman. İkinci basılış. Varlık Yayınları, Büyük Eserler Kitaplığı : 244. 16,5 X 12 boyunda, 150 sayfa, 10 lira.

● Durmuş Ünal : «AŞKIM». Şiirler. İsteme adresi: P.K. 391, Mersin. 16 X 12 boyunda, 92 sayfa, 12,5 lira.

TÜRK HALK OYUNLARI TOPLULUĞU'NUN BAŞARISI

Yazan : İhsan HİNÇER

n'da başarıdan başarıya koşarak oyunlarıyla Altın Kolyeyi kazanan Grubumuz toplu halde..

«Türk Halk Oyunları Gurubu» Fransa'dan, birinden güzel, zengin figürlü, aslına uygun oyunları, giyim - kuşamları ve birbirine uyumları «Halk Dansları Dünya Birinciliği»ni, Altın Kolye'yi alarak yurda döndü. Böylece halk oyunlarımızın ne denli güzel, canlı ve zengin olduğu bir defa daha bütün dünyaya kabul ettirdik.

Yarışmada değerlendirme esasları şöyle sıranmıştır:

- 1 — **Giyim - Kuşam** : Asla uygunluk, nitegenel ve kişisel uyum.
- 2 — **Müzik** : Sazlarda asla uygun olma.
- 3 — **Defile** : Genel disiplin, geçiş sırasının estetik, geçiş sırasında yasaklanan oyun oynanıp oynanmadığı, halk önündeki atraktör karakter niteliği.
- 4 — **Sahnede** : Genel disiplin (giriş, tutum, neyi terkediş).
- 5 — **Emanetlere saygı** : Yarışma ve Festivalesince.

Yarışma Jürisi ise dünyaca tanınmış folksterlerden seçilmiş şu üyelerden kurulmuştu: Robert Poujade (Jüri ve Dijon Bel. Başka Eddie Barclay (Paris), Henri Girardot (Dijon), Robert Besombes (Dijon), Max Bolliger, Marcel Cellier (İsviçre), Albert Colomber (Dijon)

Roger Deceologue (Paris), Bn. Magdeleine Demaiche. (Dijon), Bay ve Bn. Flagel (Belçika), Halsberghe (Belçika), André Heraud (Dijon), İhsan Hınçer (Türkiye), Bn. Langevin (Paris), Nikolae Nistor (Romanya), Pierre Panis (Chateauroux - Fransa), Quermel (Chenove - Fransa), Menter Şahinler (Türkiye), Marsel Saurin (Paris), Roger Sorba (Vincennes - Fransa), Antoine Zeveleki (Yunanistan), Nasil Ahmet Zoberi (Bratislava - Çekoslovakya).

Uluslararası 30. Üzüm Bayramı 4-14 Eylül arasında, Halk Oyunları Yarışması (Altın Kolye) ile Halk Müziği Yarışması (Altın Plâk) ve Geleneksel Askeri Eğlenceler (Altın Salkım) ise, bayramın içinde 5-7 Eylül günlerinde yapıldı.

3 Eylül 1975 : 37 kişilik Türk Halk Oyunları Gurubu İstanbul'dan saat 11.30 da uçakla yola çıktı. Saat 15 te Cenevreye ulaştı. Oradan da otobüsle hareket ettik. 19 da Dijon'a vardık. Bizi sevinçle karşıladılar. Grubumuza ayrılan Piyer Loti caddesindeki koleje yerleştik.

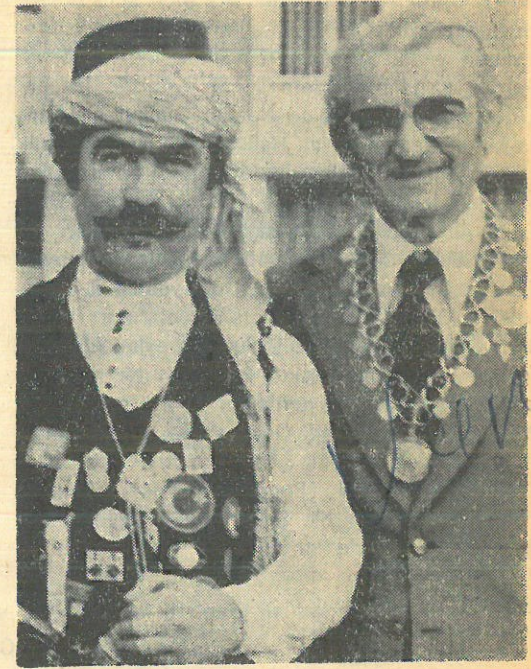
4 Eylül 1975 : Bugün Burgonya (Bourgogne) Dijon Festival Komitesi Başkanı Türk Grubu şerefine bir akşam yemeği verdi. Yemekte Jüri ile Komite üyeleri ve şehrin ileri gelenleri hazır bulundu. Grup Başkanı ve Jüri Üyesi İhsan Hınçer'e, Jüri üyesi Menter Şahinler'e birer

hâtıra madalyon ile Grup Direktörü Necdet Günkut ile enstrüman sanatçılarımıza ayrı ayrı armağanlar verildi. Grup, oyunlarımızdan bazı örnekleri sundu. Toplantı neşeli bir hava ile sona erdi.

5 Eylül 1975 : Bugün Yarışma'nın ilk oyununu oynadık. Her topluluğa 15 dakika ayrılmıştı. Grubumuz, Büyük Tiyatro'daki yarışmada 15 dakikaya dört bölge oyunumuzu sığdırmaya çalıştı. Jüri, yarışmaya katılan her grup oynaduktan sonra toplanıyor, oyunlar hakkında görüşlerini açıklıyordu. Büyük bir başarı kazandık. Akşam üzeri saat 18 de şehrin ana caddelerinde ve merkezinde defile yapıldı.

6 Eylül 1975 : Bugün Gruplar ile Komite ve Jüri Üyeleri özel otobüslerle Dijon'un güneyindeki Nuits St - Georges (Sen Corç) şehrine hareket etti. Saat 10 da şehir sokaklarında bir defile yapıldı. Daha sonra Şehir Parkında törenle üzüm bayramı açıldı. Bu törene Paris Büyükelçimiz İsmail Erez ve eşi de katıldı. Büyükelçimizi aramızda görmek hepimize şevk verdi. Kurulan plâtoda grubumuz ve diğer gruplar oyunlarını oynadı. Daha sonra yemek yenildi. Öğleden sonra Beaune (Bon) a, büyük bağcılık ve şarapçılık şehrine gidildi. Burada da her grup birer gösteri yaptı. Dijon'a döndü. Saat 20 de yarışma'ya devam edildi. Her grup Büyük Tiyatro'da 5 er dakikadan iki defa oyunlarını sundular. Jüri, devamlı olarak görev başında idi.

7 Eylül 1975 : Bugün Yarışma'nın son günü. Saat 18 de sonuçlar ilân edilecek. Programa göre saat 10 da şehrin büyük katedraline gidildi. Haiti, Romen, Yugoslav ve Türk Grubu program gereğince birer parça okuyacak. Sıra bize gelince, Üstün Gürtuna (Akardeon), Adli Ayter (Ses), Mustafa Baydilli (Kaval) üçlüsü, Abdülhak Hamit'in «Her yer karanlık»ının birinci dörtlüğü ile Yahya Kemal'in «Rindlerin ölümü» nü segâh makamı ve Azerî ağız ile okudu ve çaldılar. O sırada Lice deprem haberi ulaşmıştı. Komite Başkanı Levavasseur hazır bulunan Büyükelçimize ve bize taziyede bulundu. Bir dakikalık ihtiram duruşu yapıldı. Daha sonra Hotel De Vil'de yemek yenildi ve Palace Darcy (şehrin merkezi) de jüri önünde büyük defile yapıldı. Nihayet hıncahınc dolmuş 15 bin kişilik Konser ve Spor Salonu'na gidildi. Saat 15 te sonucu tayin edecek 10 ar dakikalık son yarışma programı başladı. Üç ayrı daldaki yarışma için 23 grup sıra ile sahneye çıktı. Türk Grubu, 20. Grup olarak oynadı. Batı Almanya (iki grup), İspanya, Avusturya, İtalya, Endonezya, Çekoslovakya, Romanya

Grup Başkanı İhsan Hınçer, Üstün Gürtuna ile.

(iki grup), Yugoslavya (iki grup), İsviçre, Yunanistan, İsveç, Haiti ve Fransa (çeşitli bölgelere ait dokuz grup) programlarını sundular. Daha sonra Jüri'nin oyları toplandı. Titizlikle değerlendirildi. Yunanistan dahi 22 üyeden 21 i birinciliği Türk Grubuna, Romanya üyesi birinciliği kendilerine, fakat o da ikinciliği Türk Grubu'na vermişti. Sonuç ilân edildiği zaman salonu dolduran 15 bin kişi Türk Grubu adına büyük tezahürat yaptı. Grubumuz sahneye çağırıldı. Sahnede Grup Başkanı İhsan Hınçer, Grup Direktörü Necdet Günkut, başta olmak üzere bütün dansçılarımız, çalgıcılarımız, Bayrağımız ve flâmamızla yer aldık. Belediye Başkanı Grubumuza tebrik ederek, Altın Kolye' (Collier D'Or) yi öndeki genç kızımızın boynuna taktı. Seyirciler gibi, diğer gruplar da neticeyi alkışlarla karşıladı. O an sevincimize katılmayan yoktu. Yarışmayı izlemeye Küba, Haiti, Yunanistan, Belçika, Romanya ve İsviçre, Paris Büyükelçileri de gelmişti. Ayrıca Romanya Kültür Bakanı da hazır bulunuyordu. Aynı gece Büyük Tiyatro'da 22.30 da parlak bir zafer programı yaptık. Gençlerimiz doya doya en güzel oyunlarını sergiledi.

8 Eylül 1975 : Paris'te Siyasal Bilgiler doktorası yapan Jüri Üyemiz Menter ve eşi Yasemin Şahinler'i Paris'e uğurladık. Her ikisinin de bize

büyük yardımları olmuştur. Bizi her konuda aydınlatmışlardır. Öğle yemeğini Dijon İhtiyarlar-evi'nde yedik Bir gösteri yaptık. Müzik şöleni verdik. Kendimizi âdeta kendi evimizde hissettik. Gece Üniversite'de Necdet Günkut slaytlarla bir konferans verdi. Halk oyunlarımıza ait bilgilerle süsledi. Onlar da 1972 de Altın Kolye'yi kazanan İzmir Turizm ve Folklor Derneği Grubuna ait arşivlerindeki slaytları gösterdiler.

9 Eylül 1975 : Saat 10 da Dijon Hoover Fanrikasını gezmeye gittik. Öğle yemeğini orada yedik. Müdür ve personele oyunlarımızı tanıttık. Öğleden sonra Dijon'un kuzeyindeki Is-S-Tille'e (Fransa'nın reaktör merkezi) bir gezi düzenlendi. Şehirdeki defileden sonra şehir hastanesini ziyaret ettik. Gece şehrin tiyatrosunda 1 saat 15 dakikalık bir gösteri yaptık.

10 Eylül 1975 : Bugün Dijon'dan Beaune (Bon) a tekrar gittik. Şehri gezdik. Öğle yemeğini çeşitli evlerde, kuruluşlarda ve Rotary Klüp-

te konuk olarak yedik. Fransa'nın ve Borgonya'nın en büyük ve dünyaca meşhur şarap imalâthanesini gezdik. Mahzenin uzunluğu 9 kilometreyi buluyor. Yüzbinlerce şarap şişesi dinlenmeye bırakılmış. Gece, Konser Salonunda bir saatlik bir gösteri yaptık. Çok büyük ilgi gördük.

11 Eylül 1975 : Bu gece Dijon'da Büyük Tiyatro'da 1 saatlik son defa oyunlarımızı oynadık. Tiyatro ağzına kadar doldu. Dijon'da ve civar şehirlerde bulunan Türkler, öğrenciler ve işçilerimiz de geldi. Güzel bir gün geçirdik.

12 Eylül 1975 : Bugün istirahat ettik, gece Dijon Kültürevi (Bizim Halkevlerimiz gibi)'nde ağırlandık. Gece neşeli geçti. Karşılıklı türküler söylendi, oyunlar oynandı.

13 Eylül 1975 : Saat 7 de otobüsle Dijon'dan Cenevre'ye hareket ettik. 3 saat sonra da Cenevre'den THY uçağına binip akşam üzere İstanbul'a geldik.

Dijon yarışması'na katılan grupların oyun, müzik ve eğlence dallarındaki derecelere ait kupür :

[Les Déphécés Gazetesi, 8.9.1975]

Le palmarès :

COLLIER D'OR

TURQUIE : « Ensemble folklorique de danses folkloriques turques » d'Istanbul.

TONNEAU D'OR

CUBA : « Ensemble folklorique national », de Cuba.

COLLIER D'ARGENT

CUBA : « ensemble folklorique national ».

INDONESIE : « Ensemble folklorique », d'Indonésie.

ROUMANIE : « Ensemble Semenicul », de Caransebes.

TSCHECOSLOVAQUIE : « Musique Dechova Rudba Mladych », de Gottwaldov.

YUGOSLAVIE : « Ensemble folklorique Okud Gradimir », de Belgrade.

PROVENCE : « Li Dansaire de Garlaban », d'Aubagne.

DISQUE D'OR DE L'ACADEMIE CHARLES-CROS

INDONESIE.

DISQUE D'ARGENT HAITI.

GRAPPE D'OR

TSCHECOSLOVAQUIE : musique de Gottwaldov.

GRAPPE D'ARGENT

AUTRICHE : « Musique Alois Grunwal » de Liesen.

COLLIERS DE BRONZE

AUTRICHE, ESPAGNE, GRECE, HAITI, TSCHECOSLOVAQUIE : groupe de Ruzomberok, ALSACE.

— Mention spéciale : coupe de musique récréative décernée à l'Italie (ensemble Cita Di Erba I Bej, de Come).

PARTICIPATION FRANCAISE

ALSACE : « Club d'accordéonistes », de Saint-Louis, collier de bronze.

Auvergne : « La Bourrée », Le Coteau, coupe comité Bourgogne.

Comtat Venaissin : « Li Cigaloun Pontetien », Le Pontet.

Lorraine : « Les Troubadours de Beauregard », de Raon-l'Etape, coupe comité Bourgogne ; « Ensemble folklorique Stiring Wendel », de Stiring Wendel, coupe comité Bourgogne.

Provence : « Li Dansaire de Garlaban », d'Aubagne, collier argent.

Savoie : « Ensemble folklorique les Aravis », La Giéttaz, coupe comité Bourgogne.

LES GROUPES BOURGUIGNONS

Les Compagnons du Bareuzai, de Dijon, H.C., coupe comité Bourgogne.

La Bourguignonne, de Dijon, collier de bronze.

L'ensemble de Warszawa, H.C., coupe comité Bourgogne.

Les Enfants du Morvan, coupe comité Bourgogne.

Les Galvachers du Morvan, de Château-Chinon, coupe comité Bourgogne.

Sazşiri :

ÂŞIK KARŞILAŞMALARI — ATIŞMALAR

VE BUGÜNKÜ DURUMU

— II —

Yazan : Muhan BALİ

Fuat Köprülü'nün, Gümüşhaneli Âşık Ahmet adına kaydettiği 8. şiir şairinin mahlasının geçmemesi haric, eksiksiz bir atışma metnidir. Demek ki kaynaklarımız en çok XIX — XX. asırdan sonra meselâ atışmanın en güzel örneklerini veren Âşık Sümmâni ile Âşık Şenlik'te olduğu gibi (19) - iki âşığın karşılaşmasını, veya birinin sorularını ötekinin cevaplarını, tam olarak zapt edebilmektedir:

— 8 —

1. Ol nedir ki dolar geçer,
Ol nedir ki eler geçer,
Ol nedir ki deler geçer,
Karı çıkmaz yarası var?
2. O buluttur dolar geçer,
O yağmurdur eler geçer,
Kötü sözdür deler geçer,
Karı çıkmaz yarası var!
3. Ol ne mahsul oraksızdır,
Ol ne mescid direksizdir,
Ol ne yazı karasızdır,
Yazısı yok karası var?
4. O ölümdür oraksızdır,
O göklerdir direksizdir,
Alın yazın karasızdır,
Yazısı yok karası var.
5. Ol kimdir ki gider gelmez,
Ol kimdir ki sözden almaz,
Ol kimdir ki asla ölmez,
Yıldı b'r gün doğası var?
6. O nefestir gider gelmez,
Arsız adam sözden almaz,
Hızır İlyas asla ölmez,
Yıldı bir gün doğası var. (20).

— VI —

Daha önce de belirtildiği gibi karşılaşma/atışma, eski deyimî ile «müsaare», saz şiiri geleneği içinde önemli bir yer işgal etmektedir. Hatta irticalen yapılan bu iş, dolayısı ile âşıklar arasında bir iftihar vesilesi olmaktadır. Bu noktaya dikkat etmiş, fakat daha çok yazılı kaynakları tanımış olan Fuat Köprülü: «Kahvehanelerde, bozahanelerde, mesirelerde, panayırlarda, hulâsa kalabalık ve hayran bir dinleyici karşısında çalıp söylediklerinden, birbirleriyle müsa'arelerde bulduklarından dolayı da âşıklar kendi-

lerini klâsik şairlerin üstünde tutarlar» demektedir (21).

Tarihi görünüşünü böyle tesbit ettiğimiz atışma veya müsaare; acaba bu gün hangi esaslara göre ve nasıl yapılmakta, sözlü gelenekte nasıl yaşamaktadır?

Bu konudaki tek kitabın yazarı M. Adil Özder şöyle demektedir: «..... «badeli» iki usta âşık karşılaşınca töreye göre önce sazlarına düzen verip birer «Divan» ile meclisi açarlar. Bundan sonra «tekkülüm», bulmaca (muamma) takılmaca ve taşlama - yerme gibi fasullarla yapılır.» (22)

Bunlara bir de karşılaşan iki âşığın aynı ve zin, ayak ve şekli kullanma, aynı konu üzerinde eşit hanede söz söyleme mecburiyeti olduğunu da ilâve etmek gerekir. Demek ki gelenek karşılaşma veya atışmanın bütün esaslarını tesbit etmiş, bunu çok sıkı kaidelere bağlamıştır.

Âşık geleneğini çok iyi bilen Yaşar Reyhani bize verdiği sözlü bilgide «atışma iki âşığın birininin düşük tarafını bulmak, yani diğerinden kendisini daha usta kabul ettirmek için... birbirinin noksanını bulmak için, birbirine girişmeleridir ve karşılaşma, atışma, soru - cevap taşlama, tartışma sırasına göre yapılır» demektedir. (23)

Eğer karşılaşma yenme - yenişme (mat etme - bağlama) yollu yapılmışsa «hasmını bağlayan âşık, faslı ya bir «semâi» - taşlama, ya da bir destan ile bağlar. Karşılaşma eğer ahbapça ve sohbet havası içinde olmuşsa, fasıl övmece (methiye) ile bitirilir ve bu da karşılıklı deyişmelerle yapılır» (24)

Karşılaşma genellikle dostça bir hava içinde başlar ve gelişir. Bu durumda yarışmacıların başarı şansı çeşitli nedenlerle biraz daha artmaktadır. Çünkü bu durumda bir âşığın diğerini yenmesi, veya ona yenilmesi, sözün tükenip sazın susması gibi bir durum yoktur. Kim daha güzel kafiye bulur; bunu kuvvetli bir hayalle zenginleştirirse, önce yanındaki âşıktan, sonra da çevreden o kadar alkış ve taktir toplamaktadır.

Bu türün karşılaşmacılara sağladığı bir kolaylık vardır: «ayak» daha önce söylenmiş bir şiirden alınabilir. Eski âşıkları tanıyan şairler bu vadide çok başarılı olmakta, bazen o ayağın

kullanıldığı şiirden de güzel parçalar ortaya çıkarmaktadırlar.

— VII —

Bu türden, bu yazıda, sunulacak olan örnek 21. Mayıs. 1971 Cuma günü Âşık Garip'ten verilen:

«İşte geldim gidiyorum,
Şen olasin Halep şehri,
Çok ekmeğin aşın yedim,
Helâl eyle Halep şehri»

dörtlünün «şen olasin» ayağı ile Firkati ve Reyhani arasında yapılan karşılaşmadır. İki karşılaşmacı da zaman zaman bu meşhur şiiri çok geride bırakan, onu aşan haneler söylemişlerdir!

Reyhani :
1. İşte geldim gidiyorum,
Şen olasin Halep şehri.
Benim sevgilim diyorum,
Sen olasin Halep şehri.

Firkati :
Köşkün ayvanın yıkılsın,
İn olasin Halep şehri,
Parça parça dağılasın,
B'n olasin Halep şehri.

Reyhani :
2. Suç eden sende asılsın,
Suçlular sende basılsın,
Günde bin canın kesilsin,
Kan olasin Halep şehri.

Firkati :
Ben âlimim nâdân değil,
Çürük işe etmem meyil,
Bıtmaz aşaklarda eğil,
Yün olasin Halep şehri.

Reyhani :
3. Çiçeklerin bitmez olsun,
Bülbüllerin ötmeyiz olsun,
Yolcun gelip gitmez olsun,
Men olasin Halep şehri.

Firkati :
Fakirlerin çanağında,
İnsanların bunağında,
Zalimlerin yanağında,
Ben olasin Halep şehri.

Reyhani :
4. Çeşmeleri kurulmamış,
Suyu akıp durulmamış,
Sevdiğine sarılmamış,
Can olasin Halep şehri.

Firkati :
O yarı alamamışım,
Yarında kalamamışım,
Sende de bulamamışım,

Son olasin Halep şehri.

Reyhani :
5. Sürün yaylada yaylasın,
Derdin çiçekle eylensin,
Aydın her yerde söylensin,
Ün olasin Halep şehri.

Firkati :
Üstüne bulut ağmasın,
Yağmurun karın yağmasın,
Yüzüne güneş doğmasın,
Tün olasin Halep şehri.

Reyhani :
6. Su akmamış pınar kalıp,
Ciğerlerin yanar kalıp,
Her şöhretten kenar kalıp,
Yan olasin Halep şehri.

Firkati :
Firkati der yar kaçında,
Gonca güller var saçında,
Âşık Garibin içinde,
Kin olasin Halep şehri.

Reyhani :
7. Reyhani'den haber alıp,
Kan kusasın kalıp kalıp,
Bizlerden çok uzak kalıp,
Çin olasin Halep şehri. (25)

Bundan sonra iki sanatçı atışmayı daha ilerleterek bu dalın en güzel örneklerinden birini vermiş, 3 hanede bitmesi gerekirken, sözü 5 haneye kadar çıkarmışlardır:

Firkati :
1. Âşık bir ummanda batmak üzredir,
Kıyıya çekecek sal nedir âşık?
Sevapla günâhın arasındadır,
Herkesi geçecek yol nedir âşık?

Reyhani :
1. İnsanlarda fehim, fikir, feraset,
Herkesi geçecek yoldur arkadaş,
Vicdan, iman, arif, irfan dediler,
Kıyıya çekecek saldır arkadaş.

Firkati :
2. Yar zülfünü tarayıp tel açarken,
Ben bağlayıp muhannet yel açarken,
Ağaçlarda çiçek ve gül açarken,
Her bahar dert açan dal nedir âşık?

Reyhani :
2. Âşığı aldatan göz ile kaştır,
Âşığın kitabı bir damla yaştır,
Dünya bir bostandır âşık ağaçtır,
İlim yaprağıdır, daldır arkadaş.

Firkati :
3. Bin yıl kalsam bir daracık mezarda,

Gene odur yürekte ve nazarda,
İnci, boncuk satılır her pazarda,
Parayla satılmaz maj nedir âşık?

Reyhani :
3. Böyle şey, düşündüm, gelmezdi yâda,
Hayin fikir beni koydu deryada,
Namussuzluk, edepsizlik dünyada,
Pazarda satılmaz maldır arkadaş.

Firkati :
4. Bilecek misin sen bakalım bunu
Sorduklarımın bu belki de sonu,
Giyerler bir daha çıkarmaz onu
Atıstan kıymetli çul nedir âşık?

Reyhani :
4. Bu gün yarın hazır gidecek sendir,
Belke de sen değil bilmeyen bendir,
Evvvel ahir giyeceğin kefendir,
Giyersin soyulmaz şaldır arkadaş.

Firkati :
5. Firkati dert seni sapsarı yapmış,
Bulanıktın zaman pek duru yapmış,
Bunu ne acaip bir arı yapmış,
Yiyeni öldüren bal nedir âşık?

Reyhani :
5. Reyhani der budur sözün gerçeği,
Her güzelin sırma değil pürçeği,
Kötülüktür cehaletin çiçeği,
Öldürür zehirli baldır arkadaş. (26)

— VIII —

Âşıklar Bayramı'nın yeniden ve büyük bir organizasyonla başlatıldığı 1965 - 66 yılından bu yana bir nokta hep ihmal edilmiş, ya zamanın darlığından ya da gelenekteki şeklin iyi tesbit edilememiş olmasından, atışmalar «töre» sine göre yapılamamıştır. Bu durum bir takım mahzurlar doğurmuş, böyle olduğu için âşıklar kendi gerçek değerlerini ortaya koyamamış, birincilikler bir takım «putlar» arasında bölüşülmüştür.

23. Nisan. 1971 tarihinde Sarıkamış'ta yapılan Büyük Türkiye Âşıklar Yarışması'nda sahneye bir defa çıkanlar birincilik almış, bunun yanında rakibini bir hayli zorlayan âşıklar ise (Nusret Toruni, Mustafa Ruhani gibi) ancak başarı veya ikincilik ödülüne lâyık görülmüşlerdir.

Aşağıda sunacağımız karşılaşma Nusret Toruni ile Murat Çobanoğlu arasında yapılan bu tarz atışmanın en güzel örneklerinden biridir:

(A)

Nusret Toruni :
1. Ey gözümün nuru sırra dikkat et,
Bu ana şikârim sır iste benden,
Sen bir alametçi ben bir ızratçı,

Hem döverim, hem ezerim ey anla.
Murat Çobanoğlu :
Dinledim sözünü Nusret Toruni
Gudret gözesinden gar iste benden,
Bana derler gamli dervüş olmuşun,
Hem yürürüm, hem gezerim ey anla.

Toruni :
2. Sen bir ham ağaçsın bara dikkat et,
Yiyilecek bir çok nar iste benden,
Sen bir hitabetçi ben bir kitapçı,
Hem süzerim, hem sezerim ey anla.

Çobanoğlu :
Gine balık gibi düştün eleme,
Seni tutacağım tor iste benden,
Aşkın kitabına aşk defterine,
Hem açarım, hem yazarım ey anla.

Toruni :
3. Toruni gibi de tora dikkat et,
Sene candan yakın yar iste benden,
Sen bir uzun gaççe ben alametçi,
Hem çizerim hem bozarım ey anla.

Çobanoğlu :
Çobanoğlu der ki dara dikkat et,
Sana lâyük olan yer iste benden,
Aşkın deryasında gam ummanında,
Hem dalgıcım, hem yüzerim ey anla.

Çobanoğlu : (B)
1. Dinle bu sözümü Âşık Nusretim,
Boğaz gelhar, dudak oynar, dil çevrer,
Bir ağaya hizmet edek barabar,
Tabah galhar, bardağ oynar, gol çevrer.

Toruni :
Dinledim sözünü ey Çobanoğlu,
Yığın oynar, gabah galhar, mal çevrer,
Annadın mi aşıklağın sırrını,
Mızrab oynar,..?.. galhar, el çevrer.

Çobanoğlu :
2. Bu nasıl bellisiz yollar sürülmez,
Açılmayan bir kitaplar görülmez,
Biniciye hiç bir zaman sorulmaz,
Gamçı galhar, kelhan oynar, yol çevrer.

Toruni :
Sene de boğulmaz aslan guzusu,
Gizli kitap annamızın yazısı,
Bunu bilen şehitlerin gazisi,
Yaprağ oynar, galem çağlar, dil çevrer.

Çobanoğlu :
3. Çobanoğlu der ki suya bulanma,
Sen bilmeyen bir gapıya dolanma,
Çoh da gelen bu algışa aldanma,
Rüzgâr galhar, mahbup oynar, el çevrer.

Toruni :
Gine yağmur oldun döküldün harga,

**Toruni'ye gel seratma palavra,
Dikkat eyle sözlerimi sen gavra,
Yağmur töker, derya oynar, sel çevrer.**

(1) Saz şiiri veya halk şiiri aynı mânâyı karlamak üzere sık sık kullanılan ifadelerdir. Fakat bilimsel olanı «saz şiiri» şeklindedir. Çünkü bu irin yaratılmasında saz birinci plânda gelir. Daha geniş bilgi için bkz. Vasfi Mahir Kocatürk : Saz Şiiri Antolojisi. Ankara, 1963, (s. 3 — II).

(2) Bu konuda güvenilir tek kaynak M. Adil Özder'in «... âşık edebiyatımızın özel bir türünü kapsayan» «Karşılaşma» (Münazara - Müsaare Karşılıklı deyişme)'lere tahsis ettiği Doğu erimizde Âşık Karşılaşmaları, (Bursa, 1965) isimli eseridir. Ne yazık ki o da I. Kitap'ta kalmıştır. Bu kitapta XIX. asır saz şiirinden pek çok atışma örneği vardır. **(Türk Folklor Araştırmaları'nın notu:** Aynı konuda Kırcıoğlu'nun derimizde ve diğer yayın organlarında çeşitli yararlanmış. Ayrıca Eflâtan Cem Güney'in 69 da Halk Eğitimi Gen. Md. şû'nün bastıracağı **Vergisi»** adlı 32 sf.lik eserinin 21 - 32. sf. eserinin 21 - 32. Sf.ları «Meydan okuma - imtihan açma» ya ayrılmıştır).

(3) Konya Âşıklar Bayramı'nda 1970 yılına kadar Atışma Dalı'nda alınan dereceler şöyledir:

1966

1. Çobanoğlu - Müdami - Efkârî
2. Yok
3. Davut Sulari

1967

1. İlhamî - Reyhani - Kul Mustafa - Selmani
2. Çoğanoğlu - M. İhsani - Sadi Değer - Alyansoğlu

1968

1. Reyhani - Selmani - Çoğanoğlu - M. İhsani
2. Sabri - Şeref - Alyansoğlu - Sadi Değer.
3. Feymani - A. Kocaman

1969

1. İlhamî - Selmani - Mev. İhsani
2. İshak Kemali - Ümmîni Can - Sabri
3. Sadi Değer - Mehmet Ozani

1970

1. Reyhani - Çoğanoğlu - İlhamî
2. Selmani - Alyansoğlu - Hüdaî
3. N. Toruni - H. Sümmanoğlu - M. Ruhani.
- (4) M. Adil Özder, Doğuda Âşık Karşılaşma - Bursa, 1965, s. 14.

(5) İ. Yardımcı, Bayburtlu Hicrani, İstanbul, 1965, s. 5.

(6) Şiirin tamamı Fuat Haznedar'ın «Tutuklu Divanı, Erzurum, 1968, T. 16» numaralı Bitirme Tezi'nde (s. 5)'dir.

(7) Tahir Olgun, Edebiyat Lugatı, İstanbul, 1936, s. 90.

(8) Fuat Köprülü, Türk Saz Şairleri, III, İstanbul, 1940, s. 918.

(9) Burhan Toprak, Yunus Emre Divanı, İstanbul, 1960, s. 117.

(10) Laçın Aladağlı Cemal Hocayı Anlatıyor, Muhan Bali Derlemeleri, Bt. No : D/23, 22. Nisan. 1971, Sarıkamış.

(11) A. Gölpınarlı, Pir Sultan Abdal, Hayatı Sanatı, Şiirleri, İstanbul, 1963, s. 74.

(12) Haşim Utku, Âşık Garip Hikâyesi, Erzurum, 1970, s. 20 (Yayınlanmamış Bitirme Tezi)'nde Âşık Garibin bir yerde âşıklarla karşılaştığını kaydetmektedir: Âşık Garp :

**«Garibin sualin dinler hepisi,
O nasıl binadır kudret yapısı,
Âşıkârdır on ikidir kapısı;
Sizler eibet bir gün ondan geçersiz.**

diye sorar. Fakat âşıklar buna cevap veremezler. Bu defa Garip sorularını kendisi açar :

**Dinleyin Garipten siz bu nidayı,
«K» u «N» dan Huda kurdu dünyayı,
On iki kapıdır sorma dünyayı,
Ömrümüz geçmede heman dediler.»**

(13) Cahit Öztelli, Karacaoğlan, Milliyet Yayınları, İstanbul 1971, s. XL. vd.

(14) Ali Balım, Pir Sultan, Hayatı Ve Şiirleri, Ankara, yy, s. 128.

(15) S. N. Ergun, Karacaoğlan, Hayatı, Sanatı, Şiirleri, İstanbul, 1958, s. 269.

(16) Fuat Köprülü, Türk Saz Şairleri, İstanbul, 1940, s. 118.

(17) a. e. s. 154. (18) a. e. s. 675 - 676.

(19) Bkz. Orhan Özbek, Âşık Şenlik, Ankara, 1969, s. 50 vd.

(20) Fuat Köprülü, a. e. s. 725

(21) Fuat Köprülü, a. e.

(22) Adil Özder, a. e.

(23) Reyhani İle Konuşmalar, Muhan Bali Derlemeleri, Bt. No. B/42. (24) Adil Özder, a. e.

(25) Muhan Bali Derlemeleri, Bt. No. D/18.

(26) Muhan Bali Derlemeleri, Bt. No. D/18.

(27) Muhan Bali Derlemeleri, Sarıkamış, 23. Nisan. 1971.

Türk Gölge Oyunu :

KARAGÖZ VE KUKLA SANATÇISI TACEDDİN DİKER

Konuşan : Mustafa MUTLU

Kukla ve Karagöz sanatına kırk yılı aşkın Lir yaşamını vermiş, sayın Taceddin Diker, Kendilerine bazı sorular yönelttik.

— Önce sizi tanıyalım.

— 1923 tarihinde İstanbul'da doğmuşum. İst. Erkek lisesi mezunuyum. Geçen yıl yirmi-beş hizmet yılımı doldurarak, kendi isteğim ile Ziraat Bankası Karaköy Şubesi Haberleşme Şefi iken emekliliğe ayrıldım. Evliyim, bir kızım var.

— Bu mesleğe, yani kukla ve Karagöz oynatmaya ne zaman ve nasıl başladınız?

— Efendim, ben küçük iken tek eğlencemiz, Karagöz, kukla ve bol bol ortaoyunu ve tiyatro seyretmek idi. Yetiştirdiğim zamanın meşhur hayâlcilerinden Safa bey, Camcı İrfan (İrfan Açık-göz), Hazım Körmükçü, Küçük Ali, Fahri, Rifki İnce, Allah uzun ömür versin Tevfik İnce, Allah gani gani rahmet etsin İsmail Dumbüllü beylerin tulûat ve ortaoyunlarının daimi seyircisi idim. Ortaokulda, lisede tiyatro çalışmalarına amatörce katıldım. Bu tutkum artarak İstanbul'da Küçükpazar Halk Odası'nda sahne çalışmalarına başladım. Pek çok piyeste oynadım.

— Oyun repertuarınızda hangi oyunlar var?

— Karagöz oyunu olarak, Salıncak Sefası, Kanlı Nigâr, Ters Evlenme, Yazıcı, Çifte Cadılar, Kâğıthane Sefası, Aptal Bekçi, Yalova Sefası, Sünnet, Timarhane, Kanlıkavak, Tahir ile Zühre.

— Sizin kukla oynattığınızı da biliyoruz. Bu sanata ne zaman başladınız? Ustanız kimdir, repertuarınızdaki oyunlar nelerdir?

— Yine çocukluğum yıllarında, son zamanına yetiştirdiğim, Çemberlitaş'ta bir Şen Kukla vardı. Eğer yanlış hatırlamıyorsam, kuklayı orada Salih bey oynatıyordu. Bir müddet oraya devam ettim. Tabii seyirci olarak. Daha sonraları yurdumuza gelen yabancı kukla tiyatrolarını seyrettim. Halen elimde otuz - otuzbeş kadar ipli (varyete oynayan), onbeş - yirmi kadar da el kuklası (piyese oynanan - İBİŞ -) var. Oyunlara gelince : Sahte esirci, Sakallı gelin, İbişin Rüyası, Okul kaçağı, İbişin Kâtipliği.

— Karagöz oynatmayı mı, yoksa kukla oynatmayı mı tercih edersiniz?

— Elbette Karagöz. Bence bizim öz malımız Karagöz'dür.

— Karagöz oyunlarında, gerek konularında, gerek tiplerinde yenilik yapılmalıdır, diye bir fikir var. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

— Karagöz ve Hacivat'ın ne tasvir şekline,

ne karakterlerine kat'iyen dokunulmamalıdır. Diğer tipler yaşanılan zaman içinden seçilebilir. Konularında aktüaliteyi aksettiren ideler olabilir. Ancak iyi düşünülüp, çok güzel monte etmelidir. En önemli husus da bence Karagöz oyununun

Karagöz Sanatçısı Taceddin Diker

dilinin bugün hepimizin konuştuğu dil olması inancındayım. Ne eski arapça, farsça terkipler ve ne de uyumsuz Türkçeye rağbet edilmemeli. Ancak halen evde, çarşıda, pazarda, tarlada konuştuğumuz dil olmalıdır.

— Sizde hayâl oyunu ile tiyatronun farkı nedir? Bir kıyaslama yapar mısınız?

— Hayâl oyununda, hayâlcî, tiyatrodaki gibi bir rolü canlandırmaz. Karagöz faslında bulunan bütün oyun personelinin, her tipin şivesine, karakterine göre konuşturur. Onları hareket haline getirir. Tiyatrodaki aksiyon bir çok kişiler tarafından ifa edilir. Hayâlcî aksiyon, suje yaratandır. Tiyatrodaki halk ile seyirci birbirini görür. Kontrollerini rahatça yapabilirler. Fakat hayâl oyununda durum böyle değildir. Hayâlcî ile seyirci arasında Karagöz perdesi vardır. Oynatıcı seyirciyi göremez. Hayâlcî, seyirci ile kantağı ancak ondan gelen (diyalog ve espirilere karşı gösterdiği) tepki ile kurabilir.

— Son bir soru, Karagöz oyununun yayılması, tanıtılması için düşünceleriniz nedir?

— Bu konuda, bence alınacak tedbir iki kademelidir. Bir : Kısa vadeli, iki : Uzun vadeli tedbirler. Kısa vadeli tedbir, Kültür Bakanlığı'n-

KİŞKİŞ MASALI

Derleyen : Numan KARTAL

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde albur saman içinde, devler top oynarken eski amam içinde. Zamanın birinde bir köyde bir na ile oğul yaşarmış.

Annesi bir gün oğlunu kasabaya kışkış alaya göndermiş. Oğlan yola koyulmuş, unutmam diye kışkış kışkış diyerek gidermiş. Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş de sonuna kaz avlayan bir avcı görmüş. Oğlanın kışkış kışkış deyişlerini duyan kazlar korkup kaçmışlar, vıcıyı da kızdırmışlar. Avcı oğlana dönmüş, kıp azarlamış, öyle denmez deyip içinden gelince tokadı aşketmiş. Oğlan da ya nasıl denir, iye sormuş. Avcı:

— Birin yerine bin olsun, denir, demiş.

Oğlan başlamış birin yerine bin olsun, birin yerine bin olsun diyerek gitmeye. Böyle gideren bir kenarda bitlenen bir adam görmüş. Adam birin yerine bin olsun, sözünü duyunca küplere inmiş, oğlana bir tokat aşketmiş. Öyle denmez demiş, oğlanın ya nasıl denir, sorusuna karşılık:

— Binin bir olsun, güzel olsun, oh olsun denir demiş.

Oğlan bu kez bu sözü tekrarlıyarak gidermiş. Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, sonunda kavga eden iki adam görmüş. Bunlar da birinin bir olsun, oh olsun, güzel olsun, sözünü duyunca dayanamamışlar. Kavgayı bırakmışlar, oğlana birer tokat aşketmişler, öyle denmez demişler. Oğlan sormuş, ya ne denir, onlar da karşılık vermişler:

— Yapmayın softalar, etmeyin mollalar der, demişler.

Şimdi bugün sayıları yok denecek kadar azalmış bulunan, oyuncu, yapımcı kimseleri aktif hale getirmektir. Süreli kurslar açmak (Kısa ve uzun) yurt içinde turneler düzenlemek, gezici kurslar açmak; basın aracılığı ile bu konuyu daha canlı tutmak, muhtelif sanat dergilerinde konunun işlenmesini sağlamak.

Uzun vadeli tedbir olarak da eğitim kuruluşları ve konservatuvar programlarına, Şehir Tiyatroları, Devlet Tiyatroları bünyelerine bu konuyu alıp işlemek. Sonuç olarak KARAGÖZÜMÜ E SAHİP ÇIKMAK gerektiğini söylemek isterim.

Oğlan bu kez dilinde bu söz, koyulmuş yola. varmış gelmiş bir ölü köpeğin başına. Dilinde yapmayın softalar, etmeyin mollalar. O sırada da oradan adamlar geçiyormuş. Oğlanı görmüşler, dilinde acayip sözler geveler. Kızmışlar, tokadı atmışlar, öyle denmez demişler. Oğlan gene sormuş, ya nasıl denir? Adamlar karşılık vermiş:

— Öf ne biçim kokuyor, denir demişler.

Oğlanın dilinde öf ne biçim kokuyor sözü, yola koyulmuş. Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz, altı ayla bir güz gitmiş, varmış kasabaya. Hamamın yanından geçiyormuş, o sırada da hamamdan bir kadın çıkmış, oğlanın ağzındaki «öf ne biçim kokuyor» sözünü duymuş. Çevirmiş pabucunu, çullanmış oğlana. Oğlan yandım anam, demiş, dağları taşları inletmiş. Sonunda ya ne diyelim be teyze demiş? Kadın oğlana karşılık vermiş:

— Oh ne güzel kokuyor diyeceksin.

Oğlan gene yola koyulmuş, dilinde oh ne güzel kokuyor, sözünü gevelermiş. Dönmüş dolaşmış, kasabanın sokaklarını arşınlamış. Sonunda bakmış bir bakkal dükkânı, dükkânın önünde müşteriler. Girmiş aralarına, ama ne alacaktım diye başlamış düşünmeye. Aklına bir türlü gelmezmiş anasının istediği. Sonunda birisi demiş ki bakkal efendi, bana kışkış verir misin? Oğlan kulak vermiş, ha ben de kışkış alacaktım demiş. Almış kışkışı, düzülmüş yola. Varmış yanlışlıkla Hindistan'a. Tekrar koyulmuş yola, gelmiş anasının evine. Yüzü kan ter içinde, gözleri fırlamış yerinden. Anası sormuş, oğul bu hal ne diye. Oğlan anlatmış bir bir başından geçenleri de anasına, beni bir daha bakkala gönderme, demiş, kışkış almak için yola düzme, demiş. Hep sopa yedim de geldim, ondan bu hallere döndüm, anası, oğul demiş, akılsız başın cezasını kişinin kendisi çeker, bunu böyle bilesin. Bir daha da gözünü dört açıp dayak yemiyeyin. Ama oğlan direktmiş, bir daha gitmem, demiş. Bunlar da kışkış tuz demekmiş.

(Anlatan : Ayfer Aygen, İnegöl, 1973)

BİRİNCİ KOSOVA SAVAŞI DESTANI

Yazan : Necip P. ALPAN

Balkan yarımadasının ve hattâ Avrupanın en eski ve otokton uluslarından olan ve kökenleri Pelasglar'a (Pelasges) kadar uzanıp soy itibarıyla İllir'lerden ve dil yönünden ise Trako - İllir karışımından neşet eden Arnavutların - küçük bir millet olmakla birlikte - çok zengin bir folklor hazineleri vardır.

Türklerle Arnavutlar arasındaki askerî temas 1382 yılında başlamış ve 1479 yılında İşkodranın düşmesi ile Arnavutluk tamamen Osmanlı idaresine girmiştir.

Osmanlılar, Balkanlarda işgal ettikleri her ülkenin halkını mutlaka müslüman yapmıyorlardı. Sözelimi: Macarlar, Romenler, Bulgarlar, Sırlar ve Hırvatlar Hıristiyan oldukları halde, Osmanlılara karşı direnmeğe devam etmedikleri için zorla müslüman kılınmadılar. Oysa pek de, ne katolik ve ne de ortodoks olmayan ve daha ziyade millî gelenek ve görnekleri ile yaşayan Arnavutlar, papaslar tarafından kışkırtılarak Osmanlılara karşı direnmelerine devam ettiklerinden İslâm dinine girmeğe zorlandı ve 17. yüzyılın ortasında yarı yarıya müslüman oldular.

Arnavutların kolayca İslâm dinine geçmelerinin nedenleri :

- İslâmîliğin, fanatik katolik ve doğmatik ortodoks mezheplerinden üstün olmasından,
- İslâm dinine giren Arnavutların reaya - köle (sujettes) sayılmayarak egemen Türklerle eşit haklara sahip olmasından,
- Halkın yerli feodolların sömürsünden kurtulup İslâmî devlet düzeninde daha huzurlu ve emniyetli olacağını hissetmesinden... ileri geliyordu.

Muhammed dinini kabul eden Arnavutlar, devletin her alan ve dalında vazife alıyor, sancak beyi, vali, beylerbeyi, başkomutan, vezir ve sadrazam da oluyorlardı. Sözelimi: Osmanlı devletinin en ünlü ve büyük sadrazamlarından Köprülüler, Avlonyalı Mehmet Ferit Paşa, Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Ahmet İzzet Paşa, Büyükelçi Turan Paşa... vb. Arnavut idiler.

Son asırda bu şerefli ve büyük hizmetlerde İşkodralı katolik Vasa Paşa gibi valiler de çalışmışlardır.

Arnavutlar, Osmanlı Türkleri ile aynı bayrak altında ve sosyal ideal etrafında toplanınca, Afrika, Akdeniz, Orta - Doğu, İran, Kafkasya, Kırım ve Orta Avrupada yapılan büyük savaşlara

katılarak zafer ve şerefleri paylaşmışlardır. Sözlü Arnavut Halk Edebiyatı sayısız epik şiir, türkü, eleji - mersiye ve destanlarla doludur. Bunlardan bir tanesi ve de en eskilerinden biri de 1389 Kosova Savaşı üzerinde kimin tarafından söylenip düzenlendiği belli olmayan «Kosova Savaşı Destanı»dır. (*)

Bildiği gibi, I. Kosova Savaşı Osmanlı Türkleri ile Balkanlı Uluslar (Sırlar, Bosnalılar, Macarlar, Romenler, Karamanlular, Hersekliiler, Hırvatlar ve Arnavutlar) arasında 28 Haziran 1389 tarihinde şimdiki Kosova Eyaleti'nin başkenti olan Priştine civarında olmuş ve bir günde, sekiz saat içinde Osmanlıların zaferi ile sonuçlanmıştır.

Bizzat Osmanlı Padişahı «Hüdavendigâr» denilen Birinci Sultan Murad'ın idare ettiği ve Türklerin mutlak zaferi ile neticelenen bu savaşın destanı, Osmanlı Türklerinin yüksek ahlâklı olduğunu ifade etmektedir. Sultan Murad'ın yaptığı savaş ve şehid olduğu yer, bugün bir türbe ile birlikte korunmakta, bütün müslümanlarca ve dünya turistlerince kutsal ve tarihî bir anıt olarak ziyaret olunmaktadır.

Sözü geçen ve Türk Sultanı'nın ve Askeri'nin doğruluğunu ve kahramanlığını dile getiren bu destan, ilk defa, tanınmış bir Albanolok olan Hırvat asıllı Henriç Bariç'in dirije ettiği «Arhiv za Arbanasku Starinu Jesiki Etnologia» adlı dergide yayımlanıp 1937 de Tiran'da devletçe basılan «Visaret e Kombit» (Millet Hazinesi) Antolojisinin 3. cildinde (s. 5-18) yer almıştır. 510 mısradan ibaret olup mesnevi biçiminde ve 8 hecelik ölçü ile işlenmiştir.

Düz yazı biçiminde Türkçe çevirisini sunmadan önce, bir fikir vermek üzere, Kuzey Arnavutluğun Vuçitern yöresinde derlenen bu destanın ilk bölümünden birkaç beyit sunuyoruz (Arnavut diliyle) :

KÂNGA E LUFTËS SË KOSOVËS NË

VITËN 1389 :

«M'ish konë Sultan Murati,

Mirë avdes kishpas marrë,

E jatsin e kish falë,

E M'ish ra për ma fjetë.

Ni ondër e kish sh'kue,

Ondra gjumin i a ka nxir.

Ky sulltani m'ish konë çue.

Vet me veti aty âsht kujtue..»

(Düz yazı olarak Türkçesi)
GERÇEKLEŞEN RÜYA :

«Bir gün Sultan Murad iyice abdest alıp namazını kıldıktan sonra, uykuya dalar. Uykusunda korkunç bir rüya görünce, kalkıp tekrar abdest alarak yatar, uyur. Fakat aynı korkunç rüya yine musallat olunca, Padişah anasını çağırıp :

— Bu gece uykumda iki kez korkunç bir rüya gördüm! der. Anası :

— Hayır inşallah!.. anlat bakalım... diye cevap verir.

— İki şahin gelip sağ omzuma kondular. Sonra birdenbire tüm yıldızlar yere düştü, bir arada birleştiler. Güneş ile Ay ise denize gömüldüler.

— Hayırlı olsun oğlum!..

Sabah olunca, Sultan Murad Şeyhülislâm, Sadrazam, Cihan Seraskeri ve rüya tâbircisini çağırır. Bu dört önemli kişiler huzuruna çıkınca :

— Buyurun Sultanımız, emirlerinize âmadeyiz... derler.

Hüdavendigâr :

— Bir rüya gördüm ki dün gece... der, dehşet içindeyim, yorumlamamızı istiyorum.

Padişah'ın huzurundaki dört ulu kişi, gözlerini Sultan'ın gözlerine dikerek :

— Rüyamızı açıklar mısınız Yüce Efendimiz!..

— Dün gece, uyurken üst üste iki defa bir rüya gördüm. İki şahin sağ omzuma kondu, sonra birdenbire gök gürledi, bütün yıldızlar yere kaydı, Güneş ile Ay da denize düşüp battı...

Bu açıklama üzerine, rüya tabircisi rüyayı şöyle yorumladı :

— Sağ omza konan şahinler, talih kuşlarıdır Padişahım! Bunlara göre, Sancağı Şerif alınıp askerinin başına geçmeli, Kosova'ya doğru yürümeli ve o güzel ülkeyi fethetmeli... Denize bakan Güneş'le Ay'ın kurtulması için şehadet gerekmektedir. Çünkü yüce devletimiz baki kalmadıkça Güneş ve Ay ışık vermezler...

Bunun üzerine Murad Hüdavendigâr hazretleri, her tarafa haber salar ve :

— Tüm askerler, paşalar derhal hazırlansınlar, Ordu tek vücut haline gelsin! der. Sonra bizzat Başkomutan sıfatıyla Sancağın başına geçip ordularına şu emri verir :

— Evlâtlarım, beni dinleyin: Doğru Kosova'ya yürüyeceğiz! Şayet içinizde bizimle beraber gelmek istemeyen varsa, geri dönsün...

Toplanan asker, yetmiş bin kişiden oluşuyordu. Bir kısmı geri döndükten sonra, savaşa hazır olanlar, bir ağızdan şöyle cevap verdiler:

— Emrindeyiz Padişahım, ileriye hazırız!..

Koca Sultan konuşmasına şöyle devam etti:

— Gerçi ana kucağından ve baba ocağından ayrılmak acıdır, amma düşmana esir olmak daha acıdır bizim için!.. Bundan böyle, ana ve babalarınızın izniyle ayrılıp sefere çıkıyoruz, inşallah yine ben sizi evlerinize teslim ederim...

Ve böylece Sultan Murad otuzbin kişilik ordu ile batıya doğru sefere çıktı. Deniz kuvvetleri de vardı onun.. Askerler gemilere binmeğe hazırlanırken, Padişah ellerini göğe kaldırarak :

— Ey Yüce Tanrım! dedi, şu denizi (nehri) kurut da, ordum rahat geçsin karşı yakaya!..

Tanrı, bu duayı kabul etti, deniz (nehir) suyu birdenbire çekildi, yerler dümdüz oldu ve Osmanlı Ordusu karşı yakaya kolayca geçti böylece... Sonra, yufka yürekli Padişah, askerlerini etrafına alarak şöyle seslendi onlara :

— Beni iyi dinleyin çocuklar, tekrar söylüyorum size: İçinizde şayet pişman olan varsa, geri dönsün. Zira ben haram yiyenlerle beş vakit namazını kılmayan insanlarla yola çıkmak istemem. Savaşa istekli olmayanlar evlerine dönsünler, zira savaşımız uğurlu gitmez... Haydi, kararınızı verin, deniz (nehir) dolmadan geri dönün...

Bu konuşma üzerine, onsekiz bin er daha geri döndü. Padişah sefere kararlı on iki bin kişilik orduya hitaben:

— Siz ne diyorsunuz evlâtlarım? Bir ağızdan şu kesin cevabı alır :

— Yüce Hakanımız müsterih olsunlar ki, biz asla pişman olmuş değiliz. Tanrı bizi senden ve savaş yolundan ayırmasın. Biz hiçbir zaman haram yemedik, beş vakit namazımızı ihmal etmedik. Senden ayrılmıyoruz, gerekirse seninle beraber öleceğiz, ant içiyoruz!..

Bunun üzerine Sultan Murat, abdestli ellerle helâllaştı ve Selânik'e doğru yürüyüşe geçti, zaferden zafere koşarak Üsküp'e ulaştı.

Bir ırmak başında mola verdikleri zaman, erlerden biri yanbaşındaki bahçede ağaçtan yere düşen elmayı alarak ısırır, kalanı cebine koyar.

Birlik yoluna devam ederken, biraz ileride düşmanla çatışma başlar, kan gövdeyi götürür ve hele Kaçanık geçidinde iki taraf arasında muazzam bir meydan savaşı olur. Sultan Murad pek çok şehit verir. Bunlar arasında Şeyhülislâm'la yeğeni, Sadrazam ve oğlu da vardır.

Sultan Murad, ellerini semaya kaldırarak :

— Yüce Tanrım! der, nedir bu kara ve kızıl dumanlar? Ne olur bize ve erlerime acı!.. Sonra, askerlerine dönerek :

— Sevgili evlâtlarım, çok yorulduğunuzu bi-

liyorum, çok şehit verdiniz mi? diye sorar. Asker de cevaber :

— Asla yorgun değiliz, fakat çok şehit verdik, bunlar arasında ne yazık ki, Şeyhülislâm'la yeğeni ve Sadrazam oğlunu da kaybetmiş bulunuyoruz. Onlar şehitlik katına eriştiler. Allah seri ve sağlarımızı bağışlasın!..

Sultan bu durumdan çok üzülür,

— Nedir şu görünen kaleler?

Üsküplü bahçıvan iken Sadrazamlığa terfi eden zat, cevaben :

— Onlar, savaşa hazır cephelerdir, der.

Bunun üzerine, Padişah derhal İslâv Komutanı Miloş Kopliç'e haber göndererek o kulelerin de teslim edilmesini ister, aksi halde yürüyüşe geçeceğini bildirir. Miloş, Sultan'dan gelen mektubu okurken, eşi yanına gelir ve sorar :

— Ne var, neye durgun duruyorsun?

— Türk Sultanı Murad, Kosova kapılarına kadar dayandı, savaşmak istiyor bizimle, bilmem ki ne yapmam?.. Bunu düşünüyordum şimdi.

— Merak etme Miloş, hiçbir şey yapamaz bize Sultan Murad!..

Miloş, karısına ters ters bakar, sinirlenir ve atına atlayarak, İpek'te oturmakta olan Kırılma gider, danışır:

— Osmanlı Padişahı, Priştine varoşlarına kadar geldi, savaşmak istiyor, ne yapalım?..

— Savaşmağa gücümüz yok, teslim olalım. Miloş, yerinden fırlar ve :

— Teslim olmak mı, olamaz!.. Onu boğmadan tek adım attırmam ben!

— Bana kalırsa, otuz dilber kız bulup onları iyice giydiren kuşandırdıktan sonra, Sultan tarafına geçirmeli ve Osmanlıların askeri durumunu öğrenmeli.. Ne dersin Miloş?

— Fena fikir değil, öyle yapalım...

Nihayet, bu plâni tatb'ke karar verirler. Otuz kız bulunur, ipekli giysilerle kuşatılır, cepleri altın paralarla doldurulur ve onlar karşı cepheye gönderilirken, Kırıl su tenbihte bulunur:

— Osmanlı Ordusunun içine gireceksiniz, ellerinizdeki parayı askerlere dağıtacaksınız, onların güçlerini öğrenip bize bildireceksiniz..

Casus kızlar, verilen emir gereğince, Osmanlı Ordusunun içine girerler. Üç gün aralarında dolaşırlar, fakat Türk Ordusundan tek er bunların yüzlerine bakmaz, Kollarına dokunmaz ve casus kızlara para karşılığında bile ekmek vermezler.

Bunun üzerine, Türk erleri durumu Başkomutan Sultan Murad'a bildirirler. Sultan da :

— Sırp kızlarını aç bırakmayın, parasız yedirin!.. emrini verir.

Casus kızlar böylece, elleri boş olarak Miloş'un yanına dönerler. Miloş onlara sorar :

— Türk ordusunu nasıl buldunuz?

— Türk erleri arasında üç gün kaldık, tek bir er yüzümüze bakmadı, tek kuruş almadılar, Sultan'ın pek çok askeri var, ama biz bundan başka bir şey öğrenemedik, diye cevap verirler.

İslâv komutanı şu tenbihte bulunur:

— Ya Allahım! der, ne olur bir damla su ver. Sonra Padişah bir taşa dokunur ve yerden su fışkırır. Böylece susamış askerler ve hayvanları kana kana su içerler, namaz kılarlar. Sonra, savaş tekrar bütün şiddetiyle başlar, İslâvlar yine perişan olur. Firzovik bölgesi Türklere geçer.

Kosova kahramanı Priştine'ye vardığı zaman, çadırlar kurular, Kosovanın ileri gelenleri dübünlerle gözetlenir. Tâ ileride yedi sekiz kadar kale veya tümsek görününce, Padişah bunların teşhisi için Sadrazamı çağırır ve ona sorar :

— Nedir şu görünen kaleler?

Üsküplü bahçıvan iken Sadrazamlığa terfi eden zat, cevaben :

— Onlar, savaşa hazır cephelerdir, der.

Bunun üzerine, Padişah derhal İslâv Komutanı Miloş Kopliç'e haber göndererek o kulelerin de teslim edilmesini ister, aksi halde yürüyüşe geçeceğini bildirir. Miloş, Sultan'dan gelen mektubu okurken, eşi yanına gelir ve sorar :

— Ne var, neye durgun duruyorsun?

— Türk Sultanı Murad, Kosova kapılarına kadar dayandı, savaşmak istiyor bizimle, bilmem ki ne yapmam?.. Bunu düşünüyordum şimdi.

— Merak etme Miloş, hiçbir şey yapamaz bize Sultan Murad!..

Miloş, karısına ters ters bakar, sinirlenir ve atına atlayarak, İpek'te oturmakta olan Kırılma gider, danışır:

— Osmanlı Padişahı, Priştine varoşlarına kadar geldi, savaşmak istiyor, ne yapalım?..

— Savaşmağa gücümüz yok, teslim olalım. Miloş, yerinden fırlar ve :

— Teslim olmak mı, olamaz!.. Onu boğmadan tek adım attırmam ben!

— Bana kalırsa, otuz dilber kız bulup onları iyice giydiren kuşandırdıktan sonra, Sultan tarafına geçirmeli ve Osmanlıların askeri durumunu öğrenmeli.. Ne dersin Miloş?

— Fena fikir değil, öyle yapalım...

Nihayet, bu plâni tatb'ke karar verirler. Otuz kız bulunur, ipekli giysilerle kuşatılır, cepleri altın paralarla doldurulur ve onlar karşı cepheye gönderilirken, Kırıl su tenbihte bulunur:

— Osmanlı Ordusunun içine gireceksiniz, ellerinizdeki parayı askerlere dağıtacaksınız, onların güçlerini öğrenip bize bildireceksiniz..

Casus kızlar, verilen emir gereğince, Osmanlı Ordusunun içine girerler. Üç gün aralarında dolaşırlar, fakat Türk Ordusundan tek er bunların yüzlerine bakmaz, Kollarına dokunmaz ve casus kızlara para karşılığında bile ekmek vermezler.

Bunun üzerine, Türk erleri durumu Başkomutan Sultan Murad'a bildirirler. Sultan da :

— Sırp kızlarını aç bırakmayın, parasız yedirin!.. emrini verir.

Casus kızlar böylece, elleri boş olarak Miloş'un yanına dönerler. Miloş onlara sorar :

— Türk ordusunu nasıl buldunuz?

— Türk erleri arasında üç gün kaldık, tek bir er yüzümüze bakmadı, tek kuruş almadılar, Sultan'ın pek çok askeri var, ama biz bundan başka bir şey öğrenemedik, diye cevap verirler.

İslâv komutanı şu tenbihte bulunur:

— Kırılımızın huzuruna çıktığımız zaman, böyle konuşmayın, ona — Biz Sultan ordusuna girer girmez, erler üzerimize atılıp paramızı alırlar. Onları yorgun bitkin bulduk!..» dersiniz.

Böylece, Miloş casus kızları olarak Kırılın huzuruna çıkarır. Kırılın malûm sorusu üzerine, kızlar yapılan tenbih gereğince cevap verirler :

— Osmanlı erleri açlar gibi üstümüze saldırdılar, paramızı aldılar, onları iskelet gibi yorun ve bitkin bulduk, aralarında hiçbir birlik ve beraberlik yoktur..

Bu yanlış istihbarat üzerine, İslâv Kırılı deral ordusunun savaşa hazırlanmasını emreder. Fakat komutan Miloş, şu teklifi yapar :

— Biraz sabredelim. Ben Sultan'a varıp baş teklif edeceğim. Kabul etmezse, o zaman koca sarılırız.

Ve Sırp komutanı hemen atına atlayarak, Sultan Murad'ın karargâhına doğru yönelir, otaına vardığı zaman, nöbetçi karşısına çıkıp :

— Dur, kimsin, ne istiyorsun sen? der.

Miloş :

— İslav Ordusu Komutanıyım. Sultan Mustafa'la konuşacağım, önemli şeyler var, bunları anlatacağım... diye cevap verir.

Durumu Başkomutan Sultan Murad'a anlatırlar. Padişah, Şeyhülislâmı çağırıp danışır :

— Miloş gelmiş, benimle konuşmak ister. İlsin mi, gelirse elimi ona uzatayım mı?

— Huzurunuzda çıkmasında beis yok, fakat önce elinizi uzatmayın.

Verilen karar gereğince, Sultan Murad, Miloş'u kabul eder, fakat elini uzatmaz. Kötü niyetli Miloş, hemen kılıcına sarılır ve bir anda Sultan Murad'a saldırır, O'nu alçakça şehit eder. Ve derhal dışarı çıkıp, atına biner, yurduna çıkar. Osmanlı askeri ise hemen peşine düşer, fakat bir türlü eline geçiremez.

Türkler Babinoviç'e vardıkları zaman, ihtiyar İslâv kadınına raslarlar. Yaşlı kadın :

— Ne istiyorsunuz siz ey Türkler, der.

— Miloş, Padişahımızı alçakça öldürdü, onu kalayacağız.

— Miloş'u yakalayıp öldürmek zordur, çünkü zırhlı elbiseler içindedir, atı da zırhlıdır. Ama onu yakalayabilmek için, kılıcınızı atının başına asmalısınız.

Türk askerleri, kılıçlarını ellerine alarak Miloş'un atının izlerini takip ederler, nihayet atı bulurlar, yere devirerek Miloş'u yakalarlar. Kafasını kesmek istedikleri vakit, Miloş :

— Size emanet bırakacağım yaşlı bir annem var, ona birkaç söz söylemek isterim. Müsaade edin de gelsin, ondan sonra beni öldürün... diye yalvarır. Ricası kabul olunur. İhtiyar kadın Miloş'un huzuruna çıkarılır. Kurnaz Miloş :

— Bana yaklaş biraz, seni çok özledim, söyleyeceklerim var sana! der.

İhtiyar kadın biraz yaklaşır, fakat Miloş yine :

— Yaklaş, yaklaş... biraz daha yaklaş! Kulağına bir şeyler deyeceğim... diye söylenir. Yaşlı saf kadın iyice yaklaşıncaya, Miloş bir diş derbesiyle kadını tâ Bobimoviç'a kadar fırlatır!..

Ve ozaman kendi kafası da bir Türk askeri tarafından koparılır...

Fakat o anda mucizevi bir olay olur: Miloş Kopliç, başını koltuğunun altına alarak Salabanya'ya doğru yol alır, yürür yürür ve en sonunda bir ana ve kızıyla karşılaşır. Kız, anasına :

— Ayyy... anneciğim! der, şu başsız insan, nasıl oluyor da yürür?..

Miloş, cevap verir :

— Ben başsız kalayım, ama siz ikiniz de özgür yaşayın!..

Ve sonra, Miloş oracıkta düşer, kalır. Bütün papaslar bir araya gelirler. Kutsal kitaptan okudukları bir duaya göre, orada bir Kilisenin yapımına başlanır. Sabahleyin horozlar ötmeğe başlamadan önce, kilise tamamlanır. Miloş da orada kalarak, o yer kutsal bir mâbet haline gelir..

İşte böylece, Sultan Murad'ın annesi de, oğlunun şehit olmasına çok üzülmekle beraber, daima :

— Ey zavallı Kosova, madem ki, sen beni bir oğlumdan ettin, bari senin de bereketin bol olsun, verimli olsun ki, sana göz koyanların kılıçları ellerinde kalmayın. Kan dökülmeden, kim senin eline geçmeyesin... dileğinde bulunur».

Şunları da ekleyelim ki, işbu Kosova Savaşına ilişkin destanın son kısımları Balkan ulusları arasında çok değişik ve çelişik biçimde anlatılmaktadır.

(*) Bir çok yabancı dillere ve özellikle Balkan dillerine çevrilen ve kimi milli ve milletlerarası Folklor Kongrelerinde ele alınan bu destan, Türk diline ilk kez bu satırların yazarı tarafından çevrilmiş ve 1966 yılında «Kemalizm» dergisinde yayımlanmıştır. 23 - 30 Haziran 1975 tarihlerinde İstanbul'da toplanan 1. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi'ne katılan Pristina Üniversitesi profesörlerinden Dr. Hasan Kaleshi ve Dr. Shefqet Plana, yukarıda sunduğumuz destan üzerinde ilginç bildirimler okumuşlardır.

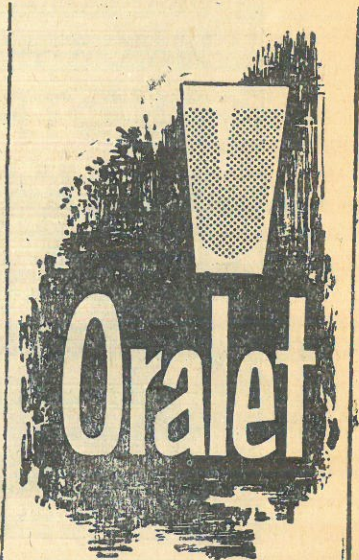
800'den fazla şube ile
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde

T.C. ZIRAAT BANKASI

(Basın : 20131 - 60118 - 111)

C - VİTAMİNLİ
PORTAKAL ÖZÜ

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

(Radar R. - 112)

EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA

AKBANK

(Folklor : 113)

EMNİYET SANDIĞI YUVA HESABI

sahibi olmanızı
kolaylaştırır

(Basın : 60031 — 114)

TFLEWUUDOGGCBVNJEHXSRPOMNHE

00000000000000000000000000

WMQXHK0AUSE

AD0TFUNHG

MZK0YE

N0IDO

A10B

**BANKANIZI
SEÇTİNİZ Mİ ?**

demek ki
görüşünüz
kuvvetli...

TÜRK TİCARET BANKASI

EDİRNE'den KARS'a kadar yurdun her köşesinde hizmetinizde

(Folklor : 115)

LOKMAN MÜSTAHZARI
HALK SAĞLIĞI
HİZMETİNDE

Ekza - 9 Ekzema merhemi
Algo - Tablet Ağrı hapi
Lokman - Tablet Ağrı hapi
Algotirin Analjezik tablet
Algo - Tablet 4 tabletik
Moruvit - Vitamine Kuvvet
şurubu
Kina - Kola İştah şurubu
Anamur Burun ve göz dam-
lası
Meprol Tablet Sinir hapi
Sollargen Granüle Ekzema -
kaşını
Sel de Gastrin Granüle Mi-
de tozu
Gastro Goutes Mide damlası
Gastroguanil İshal kesici tab-
let
Metegastrin Mide tozu
Derivit Yara ve yanık mer-
hemi.
Lokman Çayı Afiyet çayı
tozu
Dover Tablet Öksürük ve
dronşite
Metekodin Öksürük hapi
Metekodin Öksürük şurubı
Algo - Wax Ağrı merhemi
Algo - Wax Vazo Grip ve
ağrılarda
Algo - Wax Nazal Nezle mer-
hemi
Ma—ka—ta Basur merhemi
Cuti - Cura Cilt losyonu
Pedi - Cura Ayak banyosu
Pilo - Cura Saç ilacı
Lokman Kaşe ağrı kesici
Panason (20 Gr. paket)
Sağlık çayı
Panason (50 Gr. alüm. kutu)
Deriseptol Yara ve göbek
Dr. Krom Diş patı

(Fokor : 116)

0/038.6

Topam mevduatımızdaki artış oranı.

Geçtiğimiz dönem sadece bizim
ulaşabildiğimiz, bizi bu yarışta
birinci kılan oran.

Halkımızın gösterdiği güvene

Hızlı gelişmenin gerçek örneğini veriyor,

Artan mevduatımız,

Artan sermayemiz,

Artan şubelerimiz,

Artan personelimizle

Hizmet kapsamımızı durmaksızın
genişletiyoruz.

İSTANBUL BANKASI

Hızlı gelişmenin gerçek örneği

(Fokor : 117)

Son baskı tarihi: 24.10.1975

